

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

RÕUGE VALLA TERVISEPROFIIL

2014

*"Tervis um kõõõ
suurõõõ rikkus"
Rõuge vanasõna*

SISSEJUHATUS

Tervis on olulisim individuaalne ja rahvuslik ressurss. Inimese tervis mõjutab märkimisväärselt nende võimet igapäevaelus toime tulla, nende sotsiaalseid ja majanduslikku panust riigi ülesehitamisel ja riigi üldist edu. Tervis on seega oluline rahvuslik ressurss, mis väärib sihi- ja kavakindlat arendamist. Samuti kuulub õigus tervise kaitsele inimese põhiõiguste hulka ning kõikidele inimestele peavad olema tagatud vajalikud eeldused parima võimaliku terviseseisundi saavutamiseks – igal Eesti inimesel peab olema võimalus elada tervist toetavas keskkonnas ja võimalus teha tervislikke valikuid. (Eesti rahvastiku tervise arengukava 2009-2020)

Rõuge valla terviseprofili eesmärgiks on suurendada elanikkonna heaolu ja tõsta inimeste elukvaliteeti parema tervise kaudu.

Terviseprofiil on koostatud Tervise Arengu Instituudi poolt väljatöötatud juhendi alusel. See on dokument, kus kaardistatakse erinevate tervisemõjurite, elanikkonna tervise ja tervisekäitumise näitajad Rõuge vallas.

Terviseprofiilis on välja toodud arendusvaldkonnad, mis kajastavad sotsiaalse sidususe ja võrdsete võimaluste suurendamist, lastele tervisliku ja turvalise arengu tagamist, tervist toetava keskkonna kujundamist, tervislike eluviiside soodustamist ning tervishoiuteenuste pakkumise jätkusuutlikkuse kindlustamist, mis on ka kogu Eesti rahvastiku tervise arengukava 2009-2010 prioriteetsed valdkonnad.

Antud temaatiliste valdkondade kohta on kogutud valla terviseprofiilis kasutatud andmed. Kasutatud on erinevaid vabariiklikke andmebaase, Võru maakonna ja Rõuge valla andmeallikaid ja elanikkonna seas läbi viidud küsitluse andmeid.

Rõuge valla terviseprofili koostamine algatati Rõuge vallavalitsuse korraldusega 09.02.2010 nr 2-1.3/33, võttes aluseks Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 37

lg 4 p 2 ja lg 5, Rahvatervise seaduse §10 ning Rõuge valla tervisenõukogu 05. veebruari 2010.a tehtud ettepaneku.

Terviseprofiil on uuendatud märtsis 2014. aastal.

Terviseprofiili koostamisel alates 2010.aastast on osalenud järgmised spetsialistid:

Tiit Toots – vallavanem	Saima Murel – põhikooli esindaja
Olev Mõttus - abivallavanem	Kerli Kõiv – noorsootöö spetsialist
Jaanus Mark - arendusnõunik	Vivian Helekivi- lasteaia esindaja
Maire Grosmann – sotsiaalnõunik	Ene Mõttus – lasteaia esindaja
Angela Viks - lastekaitse spetsialist	Riina Kõöts- kultuurijuht
Jaanus Tanilsoo- keskkonnaspetsialist	Mait Mölder – koguduse esindaja
Jaak Pächter – volikogu esindaja	Peeter Piirmann - konstaabel
Karel Saarna – volikogu esindaja	Viivika Nagel – projektijuht
Mare Press – tervisenõukogu esindaja	
Aune Saal – perearstikeskuse esindaja	
Jana Trolla – sotsiaalkomisjoni esindaja	
Kadri Kangro – sotsiaalkomisjoni esindaja	
Toomas Raju – põhikooli direktor	

Rõuge valla terviseprofiil on kinnitatud Rõuge vallavalitsuse 25.08.2010 korraldusega nr 2-1.3/21 ja vallavolikogu 25.08 2010 otsusega nr 21. Uuendatud terviseprofiil on kinnitatud Rõuge

Terviseprofiil asub aadressil http://www.rauge.ee/sisu/avalik_teave/terviseprofiil

SISUKORD

SISUKORD.....	4
JONISED	5
TABELID	5
1. ÜLDANDMED.....	6
2. SOTSIAALNE SIDUSUS JA VÕRDESED VÕIMALUSED	13
2.1. Tööturu situatsioon	13
2.2. Toimetulek	17
2.3 Rõuge vallas osutatavad sotsiaalteenused.....	19
2.3.1 Toetused.....	19
2.3.2 Osutatavad sotsiaalteenused.....	19
2.4 Kaasatus kogukonna tegevustesse	21
2.4.1 Kogukonna motivaatorid	21
2.4.2. Elanike kaasamine	24
3. LASTE JA NOORTE TURVALINE NING TERVISLIK ARENG	26
3.3 Noorsootöö.....	30
3.4 Alaealiste süüteod	31
4. TERVISLIK ELU-, ÕPI- JA TÖÖKESKKOND	33
4.1 Huvitegevuse ja vaba aja veetmise kohad	33
4.2 Üldkasutatavad spordirajatised ja terviserajad.....	33
4.3 Transport ja teedevõrk	34
4.4 Keskkonna mõjurid.....	35
4.4.1 Vesi	35
4.4.2 Jäätmed	36
4.4.3 Õhk.....	36
4.5 Kuriteod	37
4.6 Tulekahjud	40
4.7 Alkoholi müüvad kauplused	40
4.8 Kohaliku omavalitsuse alkoholipoliitika	41
5. TERVISLIK ELUVIIS	42
5.1 Tervisealase teabe kättesaadavus	42
5.2 Tervislikku eluviisi toetavad üritused paikkonnas.....	42
6. TERVISETEENUSED	48
6.1 Tervishoiuteenused	48
6.2 Nõustamisteenus	51
7. Tervislikud valikud ja neid takistavad tegurid Rõuge vallas	53
8. TEGEVUSSUUNAD.....	56
8.1 Sotsiaalse ebavõrduse vähendamine	56
8.2 Elanikkonna sotsiaalse sidususe suurendamine	57
8.3 Laste ja noorte kehalise ja vaimse tervise ning sotsiaalse arengu edendamine	57
8.4 Elu-, õpi- ja töökeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine	58
9. TEGEVUSKAVA.....	59

JOONISED

Joonis 1. Rõuge valla geograafiline asend	6
Joonis 2. Rõuge valla elanike vanuspüramiid	7
Joonis 3. Rõuge valla aasta keskmine rahvaarv	7
Joonis 4. Elanikkonna vanuseline jaotus	8
Joonis 5. Elussündide arv	8
Joonis 6. Sünnid 1000 elaniku kohta	9
Joonis 7. Surmade arv	9
Joonis 8. Surmad 1000 elaniku kohta	10
Joonis 9. Surma põhjus	10
Joonis 10. Loomulik iive	10
Joonis 11. Iibe kordaja	11
Joonis 12. Kohaliku omavalitsuse eelarve	12
Joonis 13. Kohaliku omavalitsus eelarve elaniku kohta	12
Joonis 14. Maksumaksjate arv Rõuge vallas	13
Joonis 15. Maksumaksjate osakaal	13
Joonis 16. Keskmine brutotulu	14
Joonis 17. Ülalpeetavate määr	14
Joonis 18. Majanduslikult aktiivsed ettevõtted	15
Joonis 19. Töötute arv	16
Joonis 20. Töötuse määr	16
Joonis 21. Ravikindlustusega hõlmatud isikud	17
Joonis 22. Toimetulekutoetus ühele elanikule	17
Joonis 23. Rahuldatud taotluste arv 1000 elaniku kohta	18
Joonis 24. Toetused Rõuge valla eelarvest toetuse saaja kohta aastas	18
Joonis 25. Õpilaste arv haridusasutuses	26
Joonis 26. Mujalt tulnud õpilaste arv	26
Joonis 27. Alaealiste väärteod arv	31
Joonis 28. Alaealiste komisjoni juhtumid	31
Joonis 29. Kuritegude arv 1000 elaniku kohta	36
Joonis 30. Väärteod 1000 elaniku kohta	36
Joonis 31. Varavastased kuriteod 1000 elaniku kohta	37
Joonis 32. Isikuvastased kuriteod 1000 elaniku kohta	37
Joonis 33. Liiklusõnnetused Rõuge valla territooriumil	38
Joonis 34. Joobes juhtimine Rõuge valla territooriumil	38
Joonis 35. Tulekahjude arv	39

TABELID

Tabel 1. Valla eelarvest makstud toetused	19
Tabel 2. Paiksed õhusaasteallikad	33
Tabel 3. Elanike jaotumine perearsti nimistute järgi	49
Tabel 4. OÜ Perearst Viivika Allas nimistu statistika 2013. NAISED	50
Tabel 5. OÜ Perearst Viivika Allas nimistu statistika 2013. MEHED	50

LISAD

Lisa 1. Terviseprofili koostajate hinnang omavalitsuse indikaatoritele	62
---	----

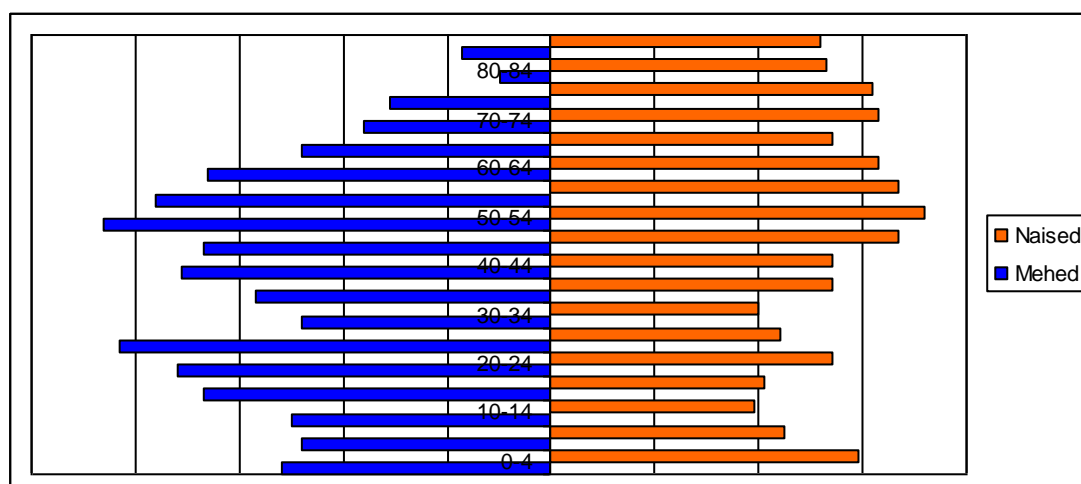
1. ÜLDANDMED

Rõuge vald asub Võru maakonna kesk- ja lõunaosas looduskaunil alal Võru linnast 16 km kaugusel. 01.01.2014.a seisuga elab Rõuge vallas 2219 inimest. Rõuge valla elanikud elavad Rõuge alevikus ja 108 külas, milledest suurimad on Viitina, Nursi ja Sänna. Valla pindala on 264 km², mis on 11,5% Võru maakonna pindalast. Rahvastiku tihedus on keskmiselt 7,5 inimest km². Vallas asub Rõuge järvistu (Rõuge Suurjärv), Ööbikuorg, Luhasoo maastikukaitseala. Veerand valla territooriumist jääb Haanja Loodusparki.

Joonis 1. Rõuge valla geograafiline asend

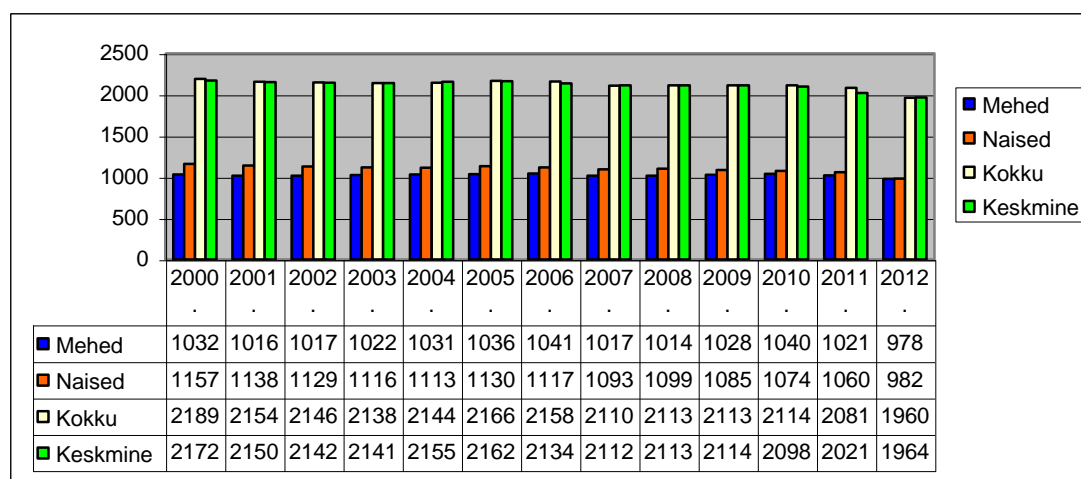

Joonis 2. Rõuge valla elanike vanuspüramiid

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

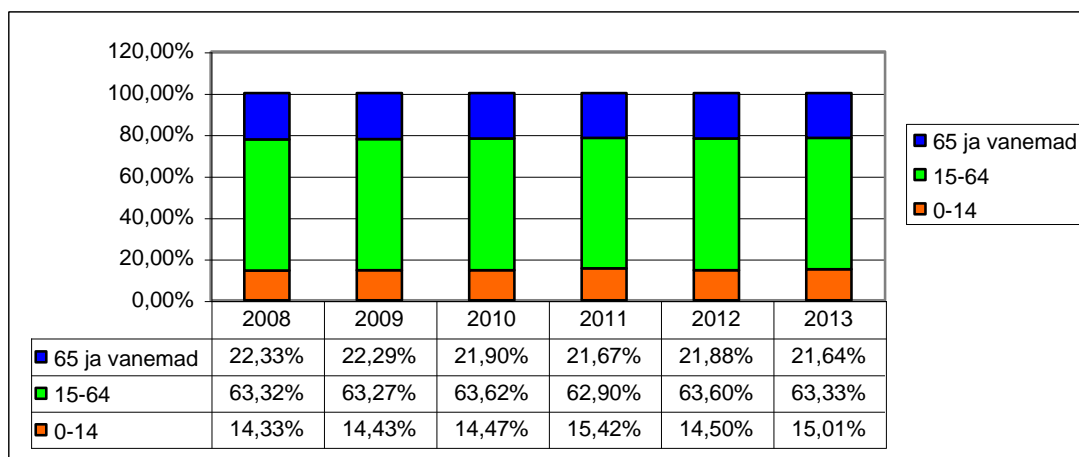
Joonis 3. Rõuge valla aasta keskmine rahvaarv

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

Rõuge valla rahvaarv on pideva langustendentsiga. 2000. aastal oli valla aasta keskmine rahvaarv Statistikaameti andmetel 2172 inimest. 2012. aastal oli see arv 1964 inimest. Rahvastik on 13 aastaga vähenenud 208 inimese võrra ehk 9,5 %, mis on keskmiselt 16 inimest aastas. Elanikkond on aastatel 2004-2005 ja 2008-2009 kasvanud, suurim tõus pikema perioodi jooksul on olnud aastal 2005, suurim langus 2007. ja 2012. aastal. Naisi ja mehi on elanikkonnas peaaegu võrdselt.

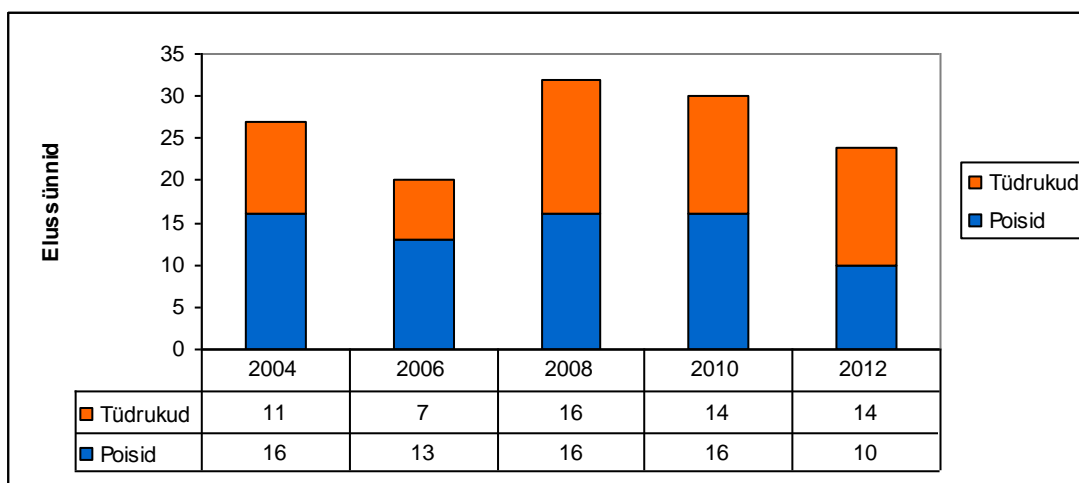
Joonis 4. Elanikkonna vanuseline jaotus

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

Elanikkonna hulgas on üle 65 aastaste elanike osakaal viimastel aastatel stabiilselt pisut enam kui 21% kogu elanikkonnast. Kuni 14-aastaste osakaal on 2008. aastast peaaegu igal astal pisut tõusmas ja veidi kõrgem maakonna keskmisest. Arvestades seda, et eakate osakaal väheneb ja nooremate osakaal kasvab võib nimetada Rõuge valda nooreneva elanikkonnaga piirkonnaks.

Joonis 5. Elussündide arv

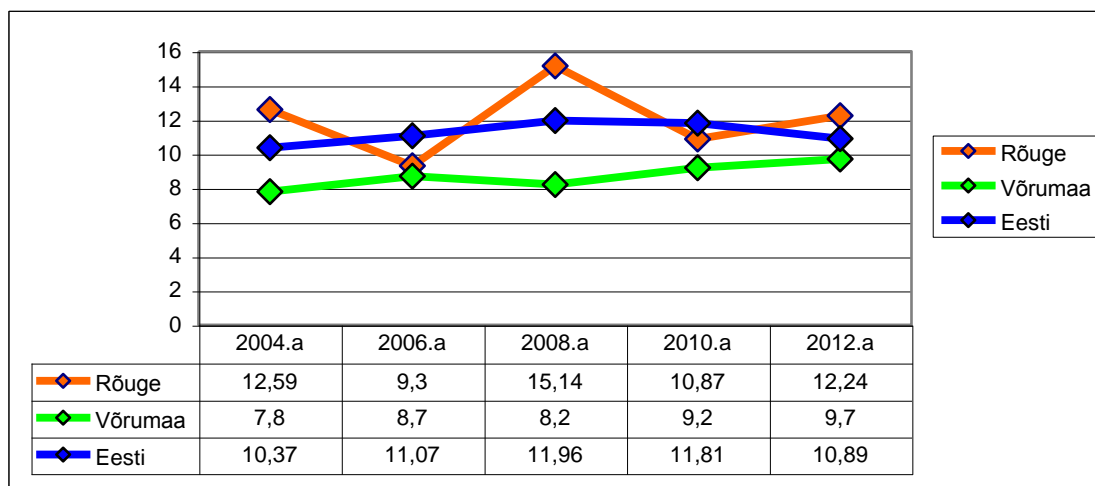
Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

Rahvastiku vähenemine on tingitud elanikkonna väljarändest ja negatiivsest iibest. Rõuge vallas laste sündide arv on kõikuv, saavutades 2008. ja 2010. aastal viimase viie aasta suurima tulemuse vastavalt 32 ja 30sündi, kuid langedes 2012. aastaks 24 sünnile aastas. Kui Eesti sündimuse üldkordaja on langemas ja Võrumaa oma kergel

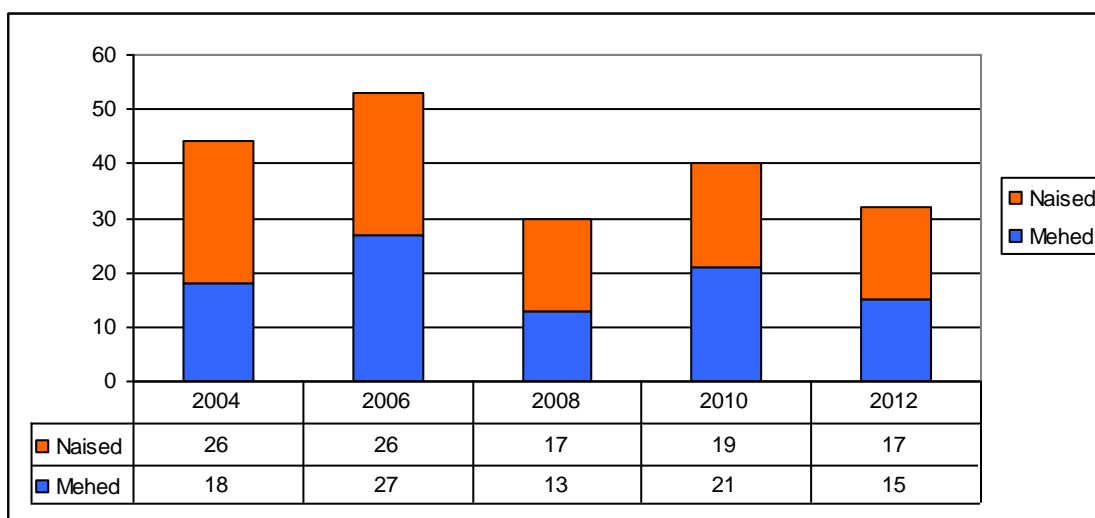
tõusujoonel, siis Rõuge valla sünnikõver on olnud muutlik, olles peale 2010.aasta langust taas tõusmas ning kõrgem kui Võrumaa või Eesti sündimuse üldkordaja.

Joonis 6. Sünnid 1000 elaniku kohta

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

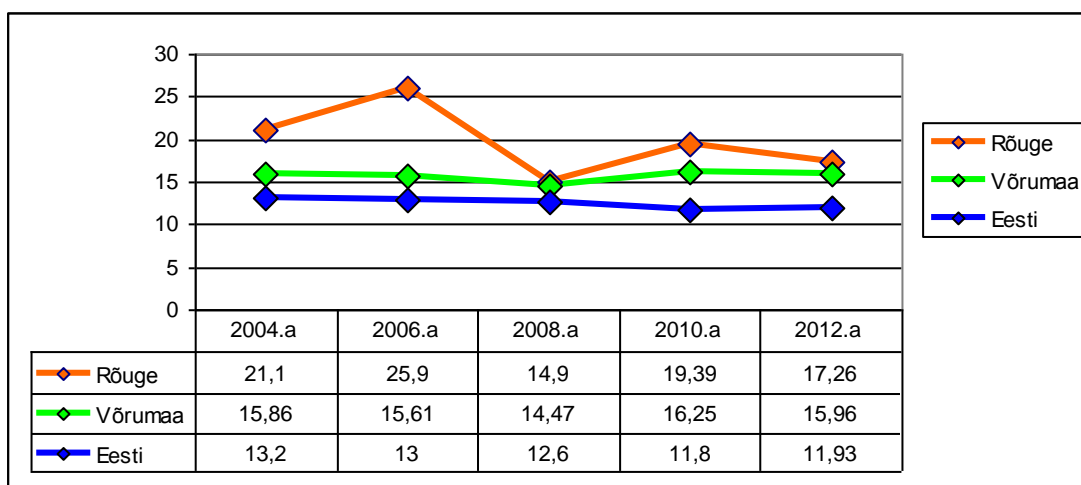
Joonis 7. Surmade arv Rõuge vallas

Allikas. Eesti Statistikaameti andmebaas

Surmade arv on läbi aastate olnud sarnaselt sündidele muutlik. Märgatavalt vähem surmasid oli 2008. aastal - 30 inimest ehk muutus oli 21% võrreldes 2006. aastaga, kuid järgnevatel aastatel on taas järgnenud tõus, kuid väiksem kui eelnenud langus.

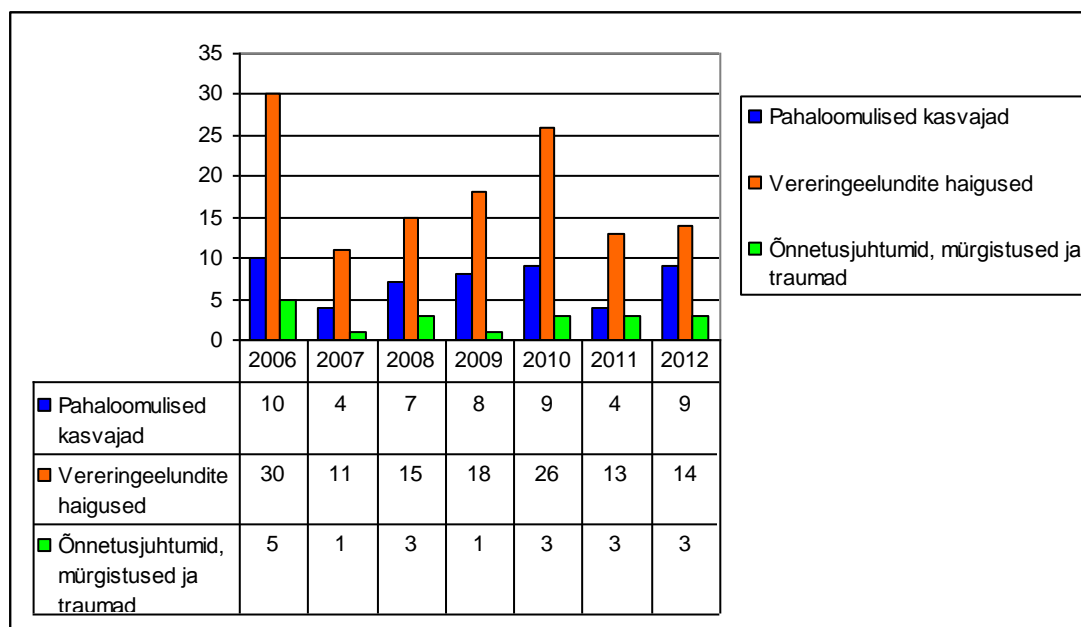
Joonis 8. Surmad 1000 elaniku kohta

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

Eesti suremuskordaja on pidevas aeglases languses, Võrumaal pisut tõusmas. Rõuge vallas on aastast 2006 suremuskordaja langenud.

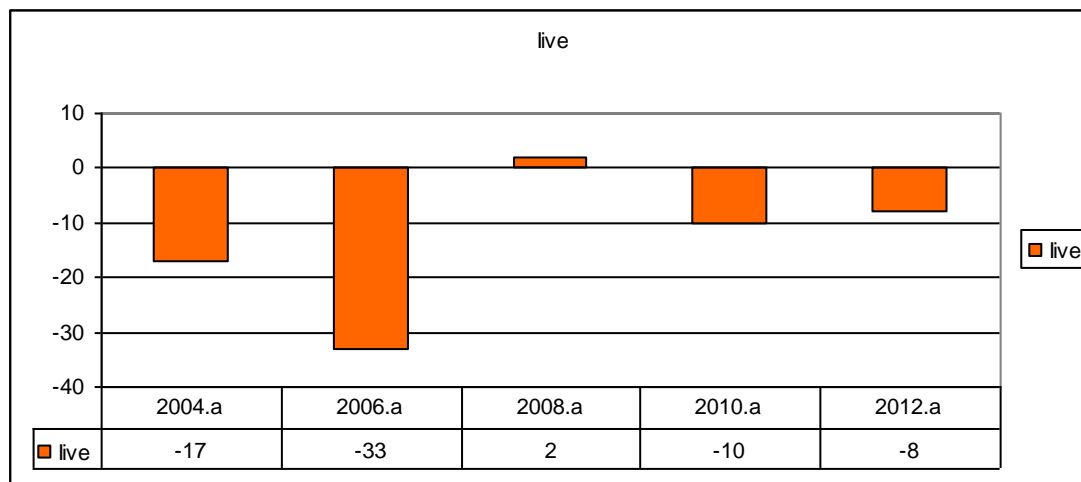
Joonis 9. Surma põhjus Rõuge vallas

Allikas: Tervise Arengu Instituut

Loomulik iive näitab, kui palju ületab surmade arv sündide arvu.

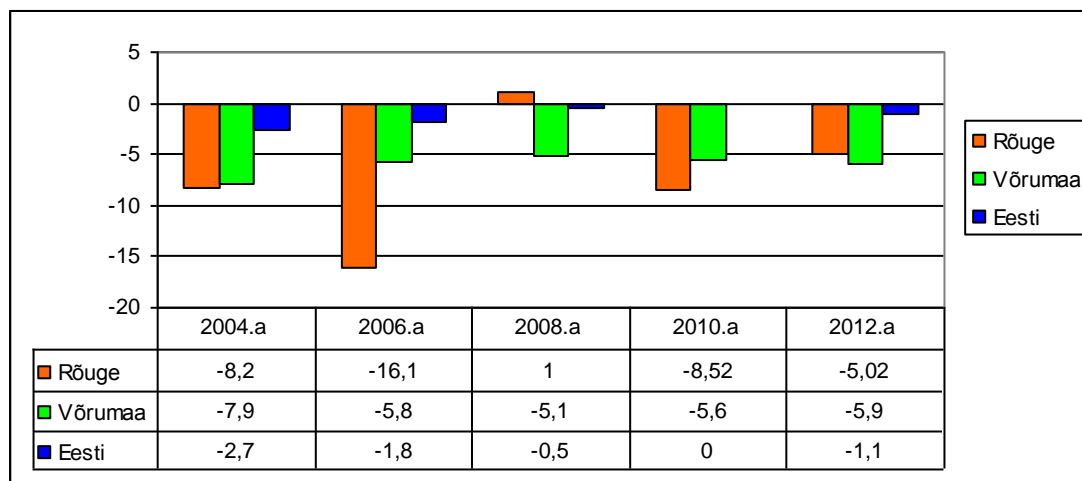
Joonis 10. Loomulik iive Rõuge vallas

Allias: Eesti Statistikaameti andmebaas

Rõuge vallas oli iive positiivne 2008. aastal, kuid seejärel taas negatiivne. 2006.aasta madal sündimus ja suur suremus on silmapaistev ja ilmneb kõikides võrdlustabelites. Peale 2006.aastat on rahvastikusündmused Rõuge vallas stabiliseerunud ja muutunud eelneva perioodiga võrreldes stabiilsemaks.

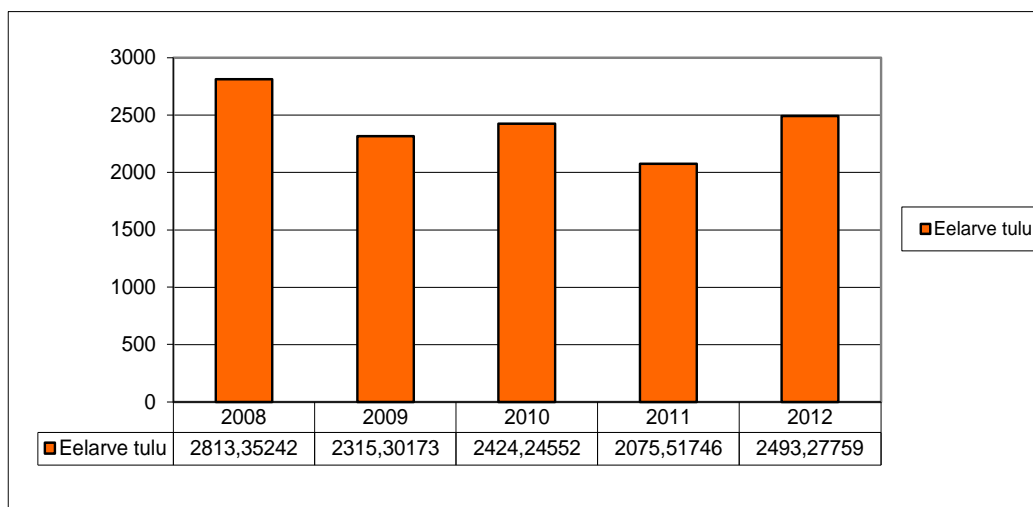
Joonis 11. Iibe kordaja

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

Eesti puhul tervikuna on märgata iibe kordaja vähenemise tendentsi. Seega rahvaarvu vähenemise kiirus on pidurdunud. Rõuge vallas on 2008 aastal iibekordaja mitte ainult vähenenud vaid positiivne, kuid muutub järgnevatel aastatel taas negatiivseks.

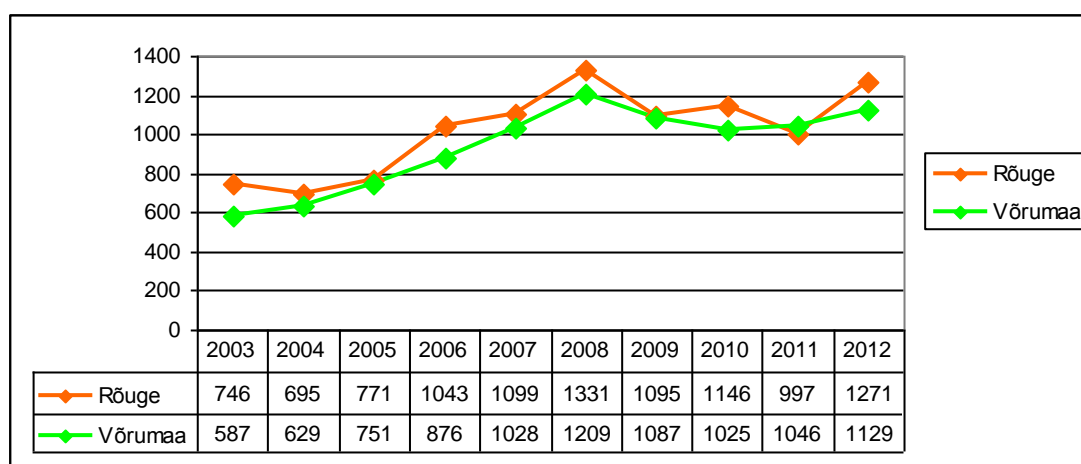
Joonis 12. Rõuge valla eelarve tulude tegelik laekumine (tuh eurot)

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

Peamiselt on eelarve tõus saavutatud Euroopa Liidu poolt rahastatavate projektide arvelt, kuid kuni 2008. aastani suurenes ka tulumaksu laekumine. 2009. aastal toimus eelarve langus ja 2008.aastaga võrreldes vähenes eelarve 15% ning 2010 aastal vähenes veelgi. Lisaks maksumaksjate vähenemisele töötuse suurenemise tõttu vähenes 2009. aastal ka riigi poolt kohalikule omavalitsusele eraldatava tulumaksu % suurus. Eelarve on peale 2011.aasta langust taas tõusmas ning pikema aja võrdluses vaadatuna võib öelda, et eelarve iga elaniku kohta on kümne aasta lõikes kasvanud 70%.

Joonis 13. Rõuge valla eelarve eurodes elaniku kohta

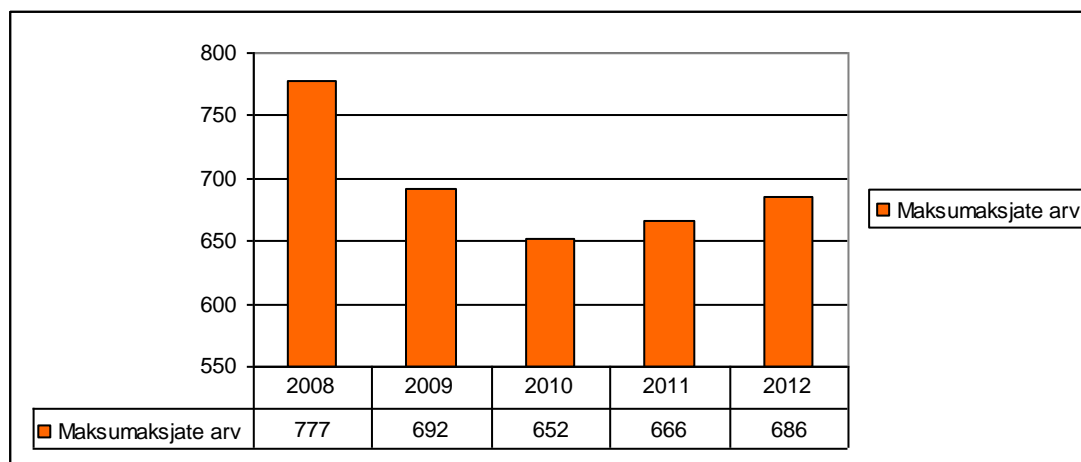
Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

Eelarve Rõuge vallas ühe elaniku kohta on pidevalt pisut kõrgem kui Võrumaal keskmiselt.

2. SOTSIAALNE SIDUSUS JA VÕRDSED VÕIMALUSED

2.1. Tööturu situatsioon

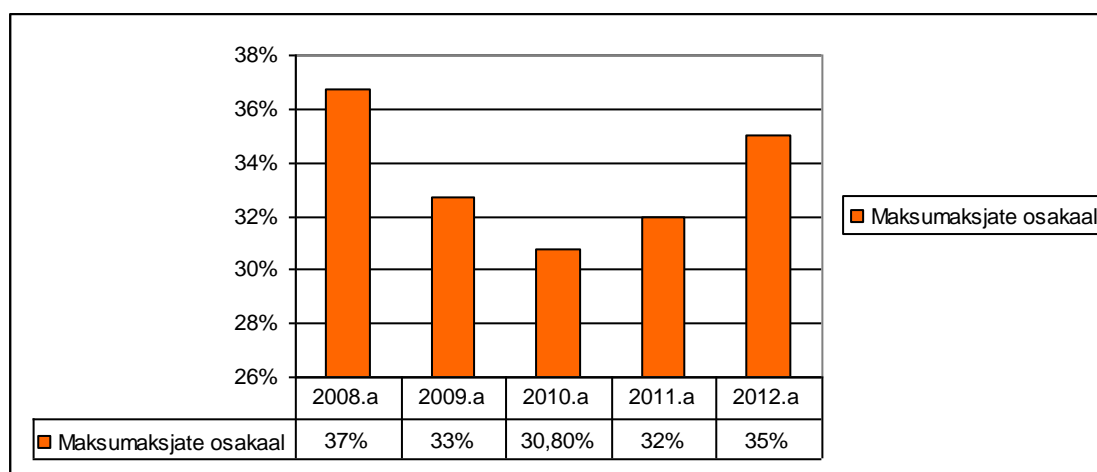
Joonis 14. Maksumaksjate arv Rõuge vallas

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

Maksumaksjate arv oli vaadeldaval perioodil kõrgeim 2008. aastal ulatudes 37%-ni valla tööealisest elanikkonnast. Keskmise brutotulu on olnud Eesti keskmisest pidevalt madalam, kuid Võrumaa keskmisel tasemel.

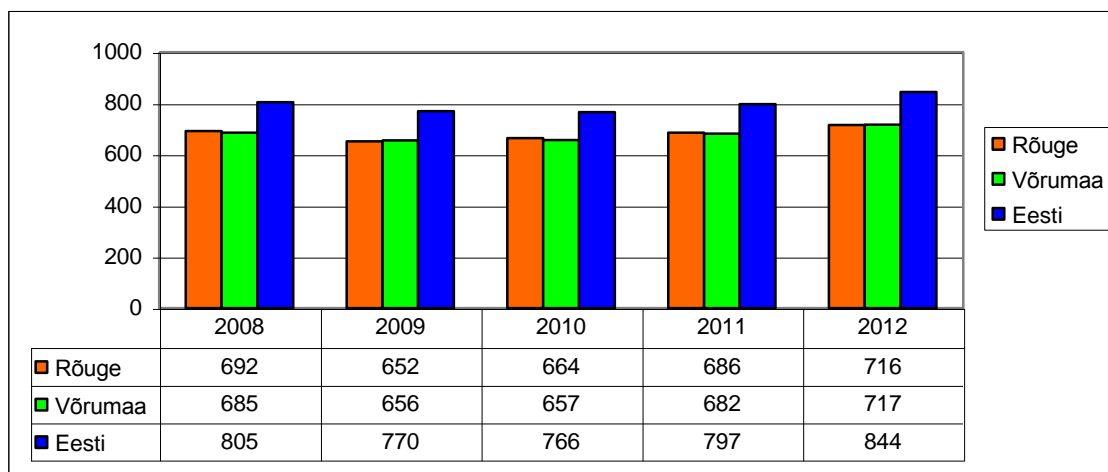
Joonis 15. Maksumaksjate osakaal Rõuge valla elanikkonnast

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

Maksumaksjate osakaal elanikkonnast on peale 2008. aastat järsult langenud, kuid alates 2010. aastast hakanud taas tõusma ja saavutanud 2012. aastaks vaid 2% võrra madalama taseme kui 2008. aastal.

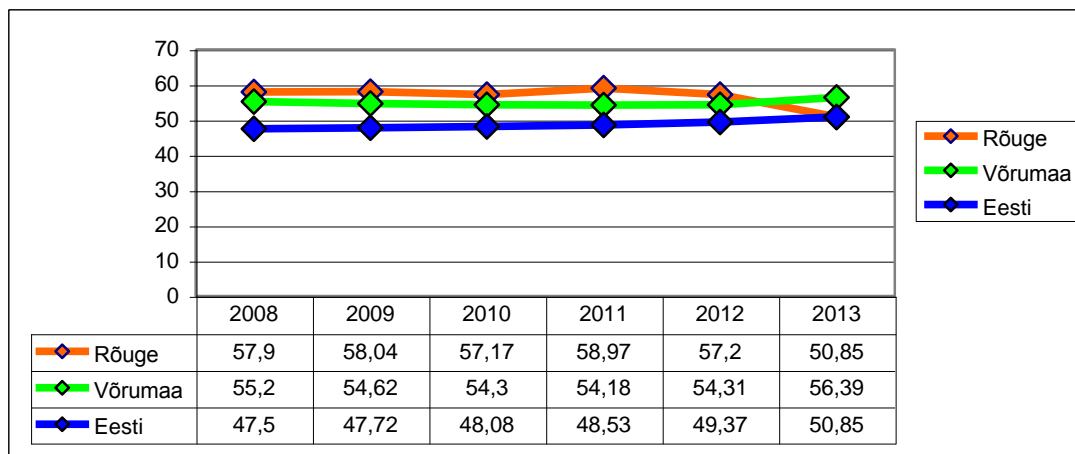
Joonis 16. Keskmise brutotulu

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

Keskmine brutotulu on Võrumaa keskmisega samal tasemel, Eesti keskmisest aga madalam.

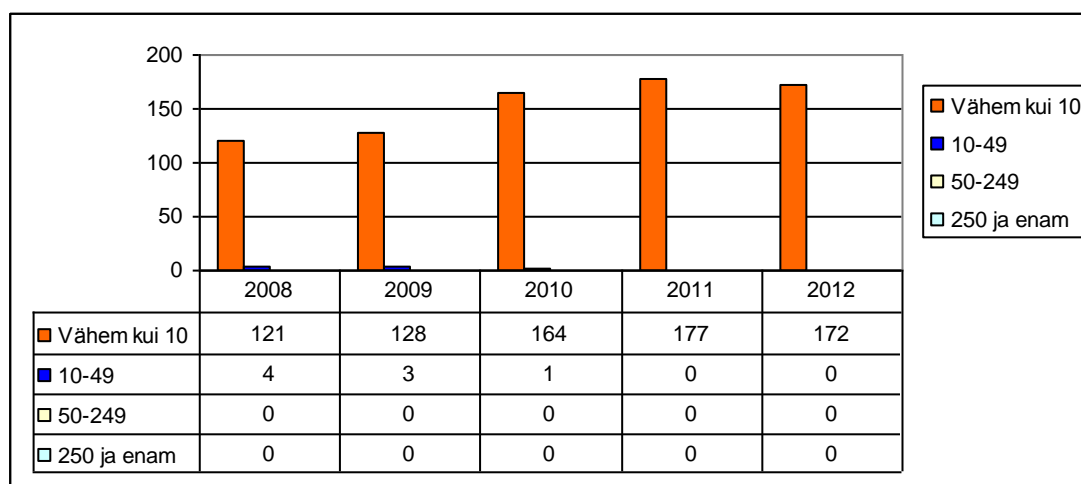
Joonis 17. Ülalpeetavate määr

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

Ülalpeetavate osakaal elanikkonnast on Rõuge vallas olnud kõrgem kui Võrumaal või Eestis tervikuna. Viimastel aastatel on aga ülalpeetavate osakaal Rõuge vallas hakanud langema samal ajal kui mujal on see hakanud tõusma.

Joonis 18. Majanduslikult aktiivsed ettevõtted Rõuge vallas

Allikas: Eesti Statistikaameti andmebaas

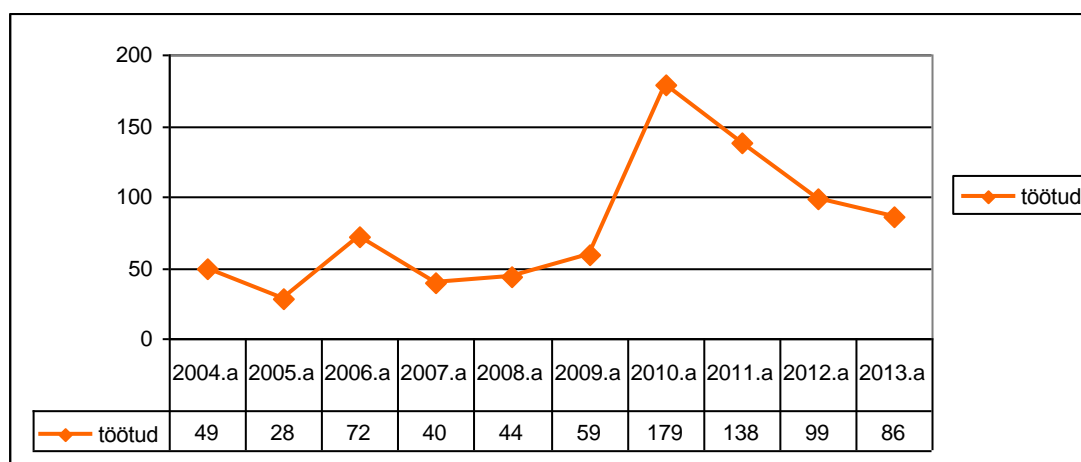
Enam kui 10 töötajaga ettevõtteid Rõuge vallas ei ole. Paikkondlik looduslik ja eluviisi omapära soosib väikeettevõtlust. Alates 2011. aastast on vallas ainult mikroettevõtted ja suurenenud on just väikeettevõtete kasv.

Ärregistri andmetel oli 01. Märtsi 2014. aasta seisuga vallas registreeritud 63 mittetulundusühingut, 132 osäühingut, 3 sihtasutust ja 109 füüsilisest isikust ettevõtjat. Suuremad vallas tegutsevad või registreeritud ettevõtted töötajate arvu järgi on OÜ OV Omari 12, VMF Estonia OÜ 10, Estonian-ACB-Vianco OÜ 9 ja OÜ Võru Sako 9 töötajaga.

Käesoleval ajal on suurimaks tööandjaks vald ise. Töötajate arv avalikus sektoris peab pigem vähenema kui suurenema. Täna veel valla täita olevatest ülesannetest antakse osa ülesandeid era- või kolmandale sektorile s.t. minnakse üle lepingulistele teenuse pakujatele. Näiteks pakub alates 2011. aastast raamatukogu, avaliku internetipunkti, noortetoa ja huviringide teenust MTÜ Sänna kultuurimõis. Erasektorile antakse üle üks osa infrastruktuuride haldusest (lumelükkamine on juba valdavalt eraettevõtjate pakutav teenus) jne.

Kõige rohkem on Rõuge vallas puidutöötlemisega tegelevaid ettevõtteid. Tänapäevases majanduslikus situatsioonis on näha, et puidutööstuse osa hakkab vähenema. Viimasel ajal on vallas kiiresti kasvanud turismiteenuste pakujate arv. Olulised majandusharud on ka põllumajandus ja kaubandus-teenindus sektor. Osa inimesi töötab väljaspool valda, peamiselt Võru linnas aga ka lähivälismaal Soomes.

Joonis 19. Töötute arv Rõuge vallas

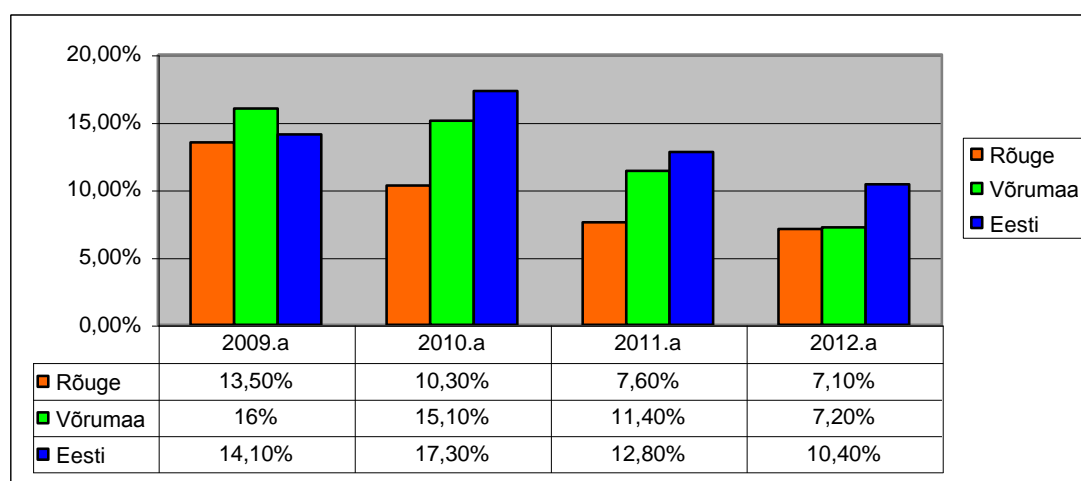

Allikas: Eesti Töötukassa

Töökohtade loomist ja ettevõtluse arendamist tuleb pidada üheks tähtsamaks ülesandeks, millega tagatakse vallaelanike sotsiaalne ja majanduslik turvalisus ning omavalitsuse jätkusuutlik areng.

2009. aastal pidid mitmed ettevõtted oma tegevuse lõpetama ja 2009. aastal oli töötus vallas väga kõrge. See oli seotud üldise majanduslangusega. Sealt edasi on iga aastaga töötus vähenenud. Töötuse määr on olnud Rõuge vallas Eesti keskmisest madalam.

Joonis 20. Töötuse määr

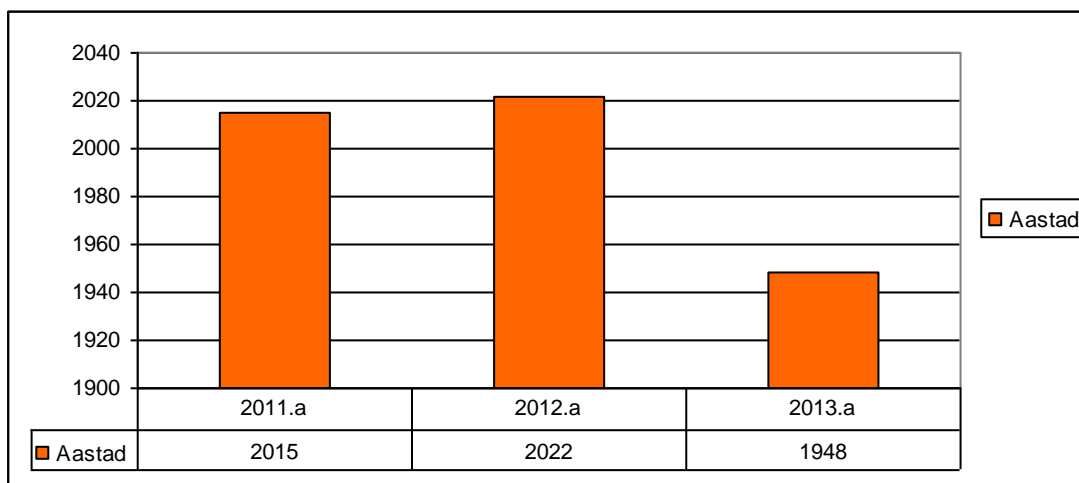

Allikas: Eesti Töötukassa

2.2. Toimetulek

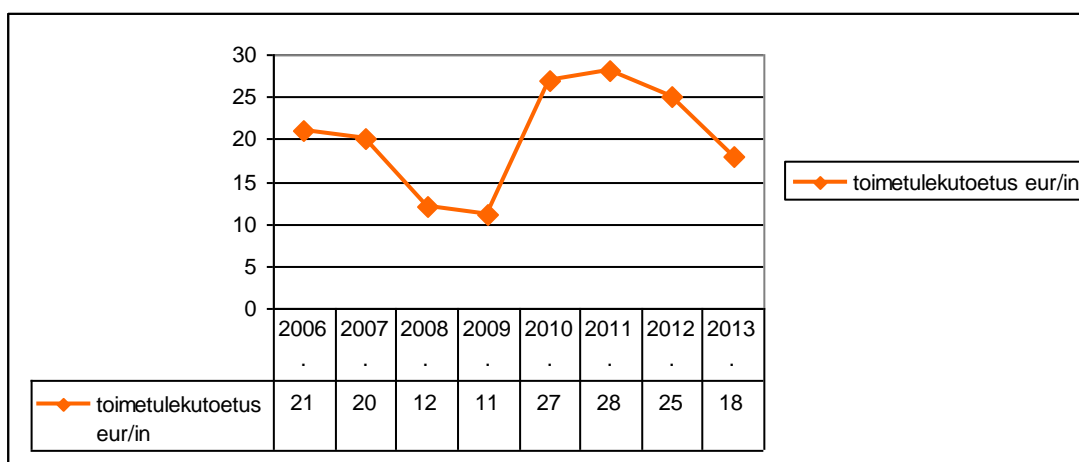
Joonis 21. Ravikindlustusega hõlmatud isikud Rõuge vallas

Allikas: Rõuge Perearstikeskus, Eesti Haigekassa

Rõuge Perearstikeskuse andmetel seisuga 21.03.2014 on nende nimistus ravikindlustusega hõlmatud isikuid 1955 ning kindlustamata 249 isikut, mis teeb hõlmatuse määraks 87,3%. Arstiabi kättesaadavus on seega takistatud 12% elanikkonnast, mis seab ohtu nende tervise ja elu ning suurendab vallavalitsuse kulutusi tervishoiule ja sotsiaalabile.

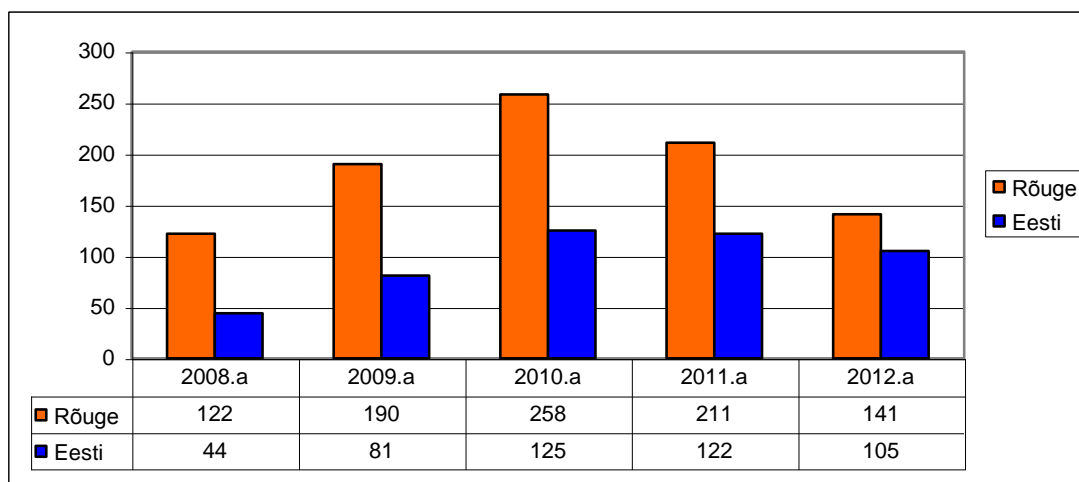
Joonis 22. Toimetulekutoetus ühele elanikule

Allikas: Sotsiaalministeerium. S-Veeb: riikliku sotsiaalregistri aruanded.

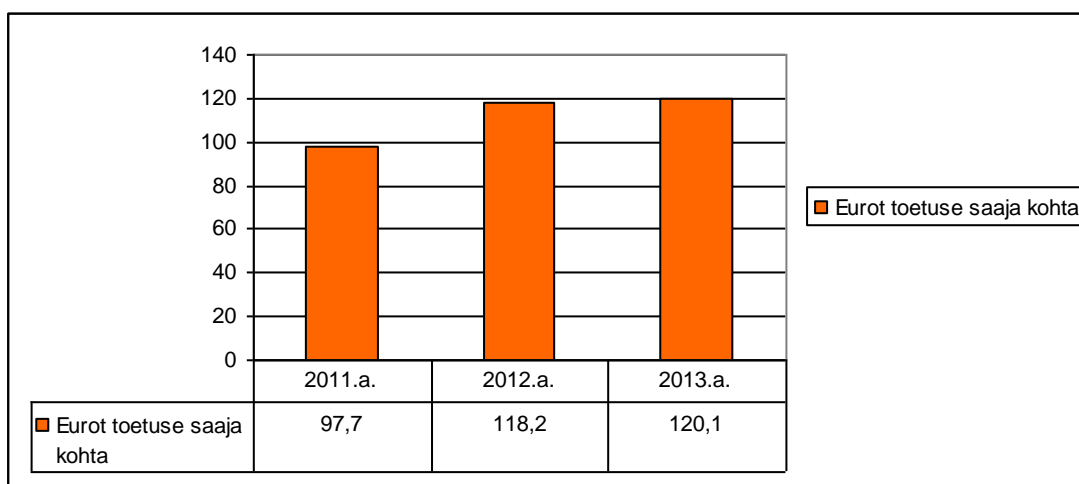
Kulud toimetulekutoetusele ühe elaniku kohta olid Rõuge vallas 2011. aastal Eesti keskmisest poole võrra suuremad. Rahuldatud taotluste arv 1000 elaniku kohta on olnud Rõuge vallas üle kahe korra kõrgem. Toimetulekutoetuse saajate suurem osakaal on tingitud kõrgest töötuse tasemest ja madalatest sissetulekutest. 2013. aastaks on erinevus Eesti keskmise ja Rõuge valla vahel muutunud oluliselt väiksemaks.

Joonis 23. Rahuldatud taotluste arv 1000 elaniku kohta.

Allikas: Rõuge valla sotsiaalosakond, Sotsiaalministeerium. S-Veeb: riikliku sotsiaalregistri aruanded

Joonis 24. Toetused Rõuge valla eelarvest toetuse saaja kohta aastas

Allikas: Rõuge vallavalitsus

2.3 Rõuge vallas osutatavad sotsiaalteenused

2.3.1 Toetused

Rõuge valla eelarvest makstavad sotsiaaltoetused jagunevad sissetulekutest mittesõltuvateks toetusteks ja sissetulekutest sõltuvateks toetusteks. Sissetulekutest mittesõltuvad toetused on sünnitoetus, matusetoetus, esimesse klassi astuja toetus, juubelitoetus ja hooldekodu kohamaksu osaline tasumine. Lisaks nendele makstakse hooldajatoetust raske või sügava puudega isikute hooldajatele ja hooldustoetust, kui hooldajat ei ole võimalik määrata. Sissetulekust sõltuvat toetust makstakse vähekindlustatud või erivajadustega isikutele ja perekondadele hädavajalike kulutuste osaliseks kompenseerimiseks juhtudel, kui isikul endal või tema perekonnal ei ole võimalik neid kulutusi katta enda või riiklike ja teiste kohalike toetuste vahenditega.

Tabel 1. Rõuge valla eelarvest makstud toetused

	Sünni- toetus	Matuse- toetus	Juubeli toetus	I klassi astuja toetus	Ühekordne toetus	Hooldaja- toetus
2008.a	8 628	1 917	1 514	383	394	29 793
2009.a	7 446	2 173	1 361	416	2 249	44 008
2010.a	7 989	2 365	1 304	544	2 984	29 724
2011.a	8 256	1 600	1 640	480	2 761	21 209
2012.a	6 752	2 080	1 580	768	12 680	28 745

Allikas: Rõuge vallavalitsus

2.3.2 Osutatavad sotsiaalteenused

2014.aasta seisuga saab välja tuua järgmised teenused:

Sotsiaalnõustamine – sotsiaalnõustamist osutavad sotsiaalnõunik, hooldekodu juhataja, lastekaitse spetsialist ja avahooldustöötaja oma pädevuse piires kõikidele kodanikele, kes seda teenust vajavad.

Koduhooldusteenus – 18 eakat puudega inimest kasutavad koduhooldusteenust. 6 inimesele viiakse sooja toitu koju 3 korda nädalas ja 7 inimesele 5 korda nädalas. 5 inimest külastab avahooldustöötaja 1 kord nädalas olenevalt lepingus sätestatud vajadustest ja abistab neid toimingutes, milles nad abi vajavad (toiduainete ja vee

toomine, küttepuude muretsemine ja tuppa toomine, ravimite toomine, maksete tasumine ja asjaajamine, arsti juurde viimine jne.);

Sotsiaaleluasemeteenus – vallal on 6 sotsiaalkorterit. Lauri külas asuvas sotsiaalelamus on 4 ühetoalist korterit, neist ühes elab lastekodust tulnud noor, ühes noor lapsega pere ja kahes korteris elavad puudega inimesed. Viitina külas asuvas 2 toalises kõigi mugavustega korteris elab noor lastega pere. Rõuge alevikus tervisekeskuse hoones asuvas 4 toalises kõigi mugavustega korteris elab igas toas üks puudega eakas inimene, kes oma kodus enam eluga toime ei tulnud. Neile on abiks avahooldustöötaja, kes viib 5 korda nädalas sooja toitu ja 2 korda nädalas toob poest toiduaineid.

Perekonnas hooldamine – perehooldusleping on sõlmitud 1 vanemliku hoolitsuseta jäänud lapse suhtes ja 1 vanemliku hoolitsuseta jäänud laps kasvab eestkosteperes, täiskasvanud inimesi perekonnas hooldamisel ei ole. Tilsa Lastekodus kasvab asenduskodu teenusel 4 vanemliku hoolitsuseta jäänud last.

Hooldamine ja rehabilitatsioon hoolekandeasutuses – Rõuge hooldekodus on hooldusel 18 eakat Rõuge valla inimest, Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskuses 6 inimest, SA Taheva Sanatooriumis 1 inimene, Hellenurme Hooldekodus 1 inimene ja Karula Kodus 1 inimene;

Hooldaja on määratud ja hooldajatoetust makstakse 48 raske või sügava puudega isiku hooldajale, neist sügava puudega on 33 ja raske puudega 15 hooldatavat. 13 puudega inimesele makstakse toetust hoolduse korraldamiseks. Veel makstakse hooldajatoetust 8 puudega lapse vanemale.

Eluruumi kohandamist on teostatud ühele sügava puudega isikule.

Sotsiaaltransportteenust osutatakse vajadusel arsti juurde minekuks, kuid ka muudeks põhjendatud vajadusteks. Teenust on võimalik osutada ka ratastoolis olevale isikule. Teenuse hinnaks on kinnitatud 0,2 eurot/km.

Päevakeskust Rõuge vallas ei ole. Eakate piirkondlikud kokkusaamised toimuvad Nursi ja Sänna ja Rõuge piirkonnas 1 kord kuus.

Lapsehoiuteenust ei ole osutatud. Rõuge vallas on 6 raske puudega last, kes on õigustatud teenust saama, kuid ei ole seda teenust vajanud.

2.4 Kaasatus kogukonna tegevustesse

2.4.1 Kogukonna motivaatorid

Rõuge vallas on elanikele mitmesuguseid motivaatoreid valla elu edendamisel kaasa löömiseks. Rõuge vald avaldab tunnustust Rõuge valla elutöö preemia, aunimetuse, tänukirja ja aukirja andmisega.

Elutöö preemia antakse füüsilisele isikule erilise auavaldusena viljaka töö ja märkimisväärse pikaajalise panuse eest Rõuge valla arengusse. Arvestatakse kandidaadi panust oma teadmiste ja oskuste edasiandmisel noorematele põlvedele.

Elutöö preemia juurde kuulub rahaline preemia, mille suuruse otsustab vallavolikogu.

Rõuge valla aukodaniku nimetus antakse isikule Rõuge vallale osutatud teenete või teo eest või vallapoolse erilise austusavaldusena.

Rõuge valla aunimetus antakse välja järgmiste kategooriatena:

1) Aasta kohaliku elu edendaja tunnustus antakse inimesele, organisatsioonile, ettevõttele või asutusele, kes vastab vähemalt ühele alljärgnevatest kriteeriumitest:

Panustanud oma vabatahtliku tööga Rõuge valla arengusse, aidanud kaasa valla maine parandamisele.

Oma erialase tööga aidanud kaasa Rõuge valla arengule.

Algatanud teemaprojekte, mis on olulised valla seisukohalt ning järgivad valla arengukava.

2) Aasta kultuurielu edendaja aunimetus antakse Rõuge vallas elavale ja /või töötavale kultuuriloomingu loomise või interpreteerimisega tegelevale inimesele, sõltumata tema viljeldavast kultuurivaldkonnast (kirjandus, kujutav kunst, muusika, fotograafia, tants ja liikumine jne).

Silmapaistvate tulemuste eest oma valla kultuurielu edendamisel, hoogustamisel ja toetamisel ning kultuuriväärtuste loomisel ja/või säilitamisel eelmisel aastal, arvestades kandidaadi panust ka maakonna kultuurielu edendamisse.

Üksikisikutele või kollektiivile, kelle tegevus paistab silma erilise tulemuslikkusega oma kodukohas, toonud oma tegevusse uusi ideid ja neid ka edukalt rakendanud.

Eesti kultuuri häid traditsioone säilitavale kollektiivile, eriliste teenete ja/või kestva viljaka tegevuse eest, kes on paistnud silma maakondlikel ja/või vabariiklikel ja/või rahvusvahelistel üritustel. Arvestatakse kollektiivjuhi rolli kollektiivi arendamisel ja maakonna kultuuri arengusse panustamisel.

3) Aasta hariduselu edendaja aunimetus antakse õpetajale, treenerile, ringijuhile, haridustöötajale, noortejuhile, koolitajale, haridust toetavale inimesele, kes on saavutanud oma õpilaste, nende vanemate, kolleegide ja üldsuse lugupidamise; kelle töö ja isiklik eeskuju on kaasa aidanud laste, noorte ja täiskasvanute igakülgsel arengule ja kujunemisele; kelle õpilased on saavutanud häid tulemusi õppetöös, esinenud hästi konkurssidel, olümpiaadidel, ülevaastustel, võistlustel ja kes on piirkonna haridus- ja kultuurielu edendaja või kollektiivile, kelle tööd ja/või teod on andnud panuse hariduselu edenemisele vallas või maakonnas; kes on sirgunud Rõuge vallast ja kelle uurimuslikud/teaduslikud tööd on tõstnud hariduselu kvaliteeti Rõuge vallas.

4) Aasta sportlase aunimetus antakse Rõuge vallas elavale/tegutsevale sportlasele või spordikollektiivile sõltumata spordialast silmapaistvate tulemuste eest maakondlikel/vabariiklikel/ rahvusvahelistel võistlustel eelmisel aastal, panuse eest spordielu edendamisel, hoogustamisel ning toetamisel valla/maakondlikku/vabariiklikku spordiliikumisse.

Noorele sportlasele, kes on viimasel aastal üles näidanud häid ja järjest paremaid tulemusi oma spordialal ning kelle sporditegevuses saab jälgida jätkuvat arengut. Noor sportlane, kes propageerib oma tegevusega eakaaslaste hulgas sporti ja tervislikke eluviise.

5) Aasta ettevõtja tunnustuse saab Rõuge vallas tegutsev äriühing/ettevõtja, kelle tegevus ja eeskuju on enim mõjutanud Rõuge valla elukeskkonda ja inimeste heaolu. Ettevõtte on suurendanud elanike tööhõivet, sissetulekuid, on suurendanud Rõuge valla tuntust, muutnud valla atraktiivsemaks selle elanikele, külastajatele, spetsialistidele, investoritele, on aidanud kaasa valla positiivsele ja tasakaalustatud arengule.

6) Aasta tulevikulootus tunnustus antakse Rõuge valla noorele vanuses kuni 26 eluaastat (vastavalt Noorsootööseadusele). Tiitli andmisel lähtutakse, et noor on oma käitumisega eeskujuks olnud teistele noortele, on algatanud projekte ja tegevusi, mis on olulised piirkonna arengule, on esinenud silmapaistvalt loomingulistel, teaduslikel või sportlikel üritustel/võistlustel on silmapaistev oma erialasel tegevusel/õpingutel.

7) Aasta küla aunimetuse andmisel lähtutakse, et küla elanike arvu on säilitatud või on suurenenud. Arvestatakse küla ühistegevust ja kaasamist, milline on üldilme, traditsioonide järjepidevus, uuenduslikkus, toimiva arengukava või tegevuskava olemasolu. Kas on elluviidud projekte ja kuidas on osaletud külapäevadel.

8) Tiitel aasta tegu antakse ettevõtmisele, mis on toimunud või lõpetatud möödunud aasta jooksul, tegu on olulise tähtsusega vallale ja valla elanikele, tegu on positiivselt mõjutanud valla arengut ja tuntut.

Rõuge valla aunimetuse saajaid autasustatakse aukirjaga ja meenega, võimalusel rahalise preemiaga.

Elutöö preemia ja aunimetused antakse üle igal aastal Eesti Vabariigi aastapäeval või tunnustusüritusel.

Tänu- ja aukirjad antakse vallavalitsuse ettepanekul allasutuste töötajatele ja eakatele vallakodanikele seoses riiklike, kohalike või isiklike tähtpäevadega.

Täiendavalt on Rõuge Avatud Noortekeskuses välja töötatud noorte tunnustamise kord, mille alusel tunnustatakse silmapaistnud noori kord kvartalis.

Rõuge vallas toimuvad elanikele järgmised tunnustusüritused:

- 1) Vastuvõtt Eesti Vabariigi aastapäeval;
- 2) Parimate õpilaste vastuvõtule kutsutakse Rõuge Põhikooli poolt esitatud parimate õpitulemustega õpilased;
- 3) Vastuvõtt vastsündinud vallakodanikele ja nende vanematele toimub igal aastal jaanuarikuus. Vastuvõtule kutsutakse eelnenud aastal Rõuge valla elanike registris registreeritud ning siia elama jäänud kuni ühe aastased lapsed koos vanematega. Vastuvõtule kutsutud lastele kingitakse hõbelusikas, millele on graveeritud lapse nimi;
- 4) Vastuvõtt kaunima kodu konkursi võitnud kodudele toimub igal aastal suvekuudel. Kandidaate võivad esitada üksikisikud ja asutused. Laekunud ettepanekute põhjal külastab Rõuge Vallavolikogu külaelukomisjon konkursile esitatud kodusid ja asutusi. Komisjon poolt tehtud ettepaneku alusel aunimetuse andmiseks autasustatakse võitjat aukirja ja meenega;
- 5) Konkursi “Valgus Rõugesse” eesmärgiks on jõuluajal täiendav valguse toomine Rõuge valla kodudesse, et muuta vald atraktiivsemaks jõuluajal ja aastavahetusel. Konkursi parimad selgitatakse välja kolmes rühmas:
  - pereelamud;
  - korterelamud;
  - valla allasutused ja äri- ning tootmishooned;
- 6) Vastuvõtt valla eakatele inimestele ülemaailmse eakate päeva puhul toimub igal aastal oktoobrikuu alguses. Vastuvõtule kutsutakse eakad vallakodanikud;

- 7) Õpetajate päeval õpetajate meelepidamine tunnustusüritusega;
- 8) Valla noorte tunnustusüritus maikuu lõpus Rõuge Avatud Noortekeskuse korraldamisel.
- 9) Aastalõpu vastuvõtt ettevõtjatele ja mittetulundussektorile toimub igal aastal detsembrikuus. Vastuvõtule kutsutakse aktiivselt tegutsevad ettevõtjad ja mittetulundussektori esindajad, samuti uued ettevõtjad.

2.4.2. Elanike kaasamine

Ühistegevuse arendamiseks ja vaba aja veetmiseks on vallas moodustatud seltsi ja seltsinguid. Aktiivsemalt tegutsevad Rõuge Noorteklubi, Viitina Külaselts, MTÜ Sänna Mõisakeskus, terviseklubi Siruta, MTÜ Omatehtud, MTÜ Rõuge Priitahtlikud Pritsimehed, Rõuge ja Viitina jahiseltsid ning seltsing Kadri.

Seltsingutest on külade välisilmet parandanud, külapäevi ja talgupäevi “Teeme külad korda”, mõisaparkide korrastamise talgud ja muid üritusi korraldanud eelkõige seltsing Koduküla, Seltsing Rasva ja Saarlase Seltsing. Rõuge Noorteklubi eestvõtmisel on loodud tingimused noorte vabaajalisteks tegevusteks.

Rõuge Vallavolikogu 26. veebruari 2003. a määrusega nr 6 kinnitati külavanema statuut. 01. jaanuari 2014.a seisuga on vallas valitud 19 külavanemat. Külad kasutavad aktiivselt võimalust ühistegevuseks raha taotlemiseks. Projektidest on taotletud raha küla ühisürituste korraldamiseks, külade kooskäimiskohtade korrastamiseks ja koolituste korraldamiseks.

Et aidata kaasa ettevõtluse ja seltsielu edendamisele külas, toetab vallavalitsus rahaliselt külade tegevust, kus on valitud või valitakse külavanem.

Koolis, lasteaias ja hooldekodus tegutsevad hooldekodud, vallavalitsuses ja volikogu juures tegutsevad komisjonid, mis on moodustatud võimalikult paljusid inimesi kaasavatena. Vaatamata erinevatele üritustele ja kaasamisvormidele on elanike passiivsus siiski märgatav ning eestvedajad peavad pingutama, et kaasata inimesi ühistegevusse. Koostegemine ei ole veel kujunenud harjumuseks või eluviisiks.

Keskkond elanike ühistegevuseks, külaliste vastuvõtuks ja aktiivtegevuseks ja puhkamiseks on mitmekesine. Kuna Rõuge vald on oma looduslike ressursside poolest mitmekülgseim piirkond Võrumaal, on turismimajanduse tähtsus piirkonnas pidevalt tõusnud, nagu on laienenud ka pakutavate turismiteenuste hulk ja valik ning tõusnud kvaliteet. Hõre asustus, unikaalne looduslik-kultuuriline keskkond, head

tingimused nii aktiivseks kui ka passiivseks puhkuseks on erilisele kohale piirkonnas tõstnud loodus- ning matkaturismi. Rõuge valla hüüdlauseks on “Rõuge seitsmearvema”, “Leia ennast Rõuges”, “Trehvämi Rõugõn”.

Rõuge turismiinfopunkt teenindab suvehooajal kõiki huvilisi ning aitab saada teavet piirkonna vaatamisväärsuste, majutusvõimaluste, ürituste ja pakutavate teenuste kohta ning uuendades andmebaasi. Ülejäänud perioodil on info kättesaadav vallamajast. Samuti koordineeritakse kohalikku turismiarengut ning koostööd kohaliku omavalitsuse ning ettevõtjate vahel. Korraldatakse erinevaid infopäevi ja koolitusi turismiettevõtjatele

Majutus- ja teised turismiettevõtjaid pakuvad vallas ka ridamisi erinevaid teenuseid: ratsutamisevõimalus, forellipüük, jalgratta-, paadi- ja erinevate spordivahendite laenutus, sepatöö demonstreerimine.

Valla territooriumil asuvad erinevad spordiväljakud (sulgpall, tennis, võrkpall, korvpall), talvel liuväli ja suusarajad, jaanalinnu farmi külastamise võimalus ning parvsaun. Külastajatele on suveperioodil avatud Ööbikuoru hüdrotoekoda-muuseum.

Rõuge Ööbikuoru keskuse hoones müüakse suvehooajal käsitööd. Turistidel on võimalik kasutada Rõuge Noortekeskuses asuva internetipunkti teenuseid, suveperioodil on avatud noortekeskus koos internetiühenduse ja puhkamisevõimalusega Rõuge aleviku keskmes Suurjärve kaldal.

Külastajate poolt leiavad kasutust erinevad matkarajad – Luhasoo õpperada, rajad Rõuge Ööbikuorus, ümber Suurjärve, Rõuge – Hinni kanjoni rada, energiarada. Meie vallas on mitmeid turistidele huvipakkuvaid vaatamisväärsusi. Ööbikuorg koos Linnamäe ja “vesioinastega”, Rõuge järvistu, Rõuge Maarja kirik, Hinni kanjon, Luhasoo maastikukaitseala jne.

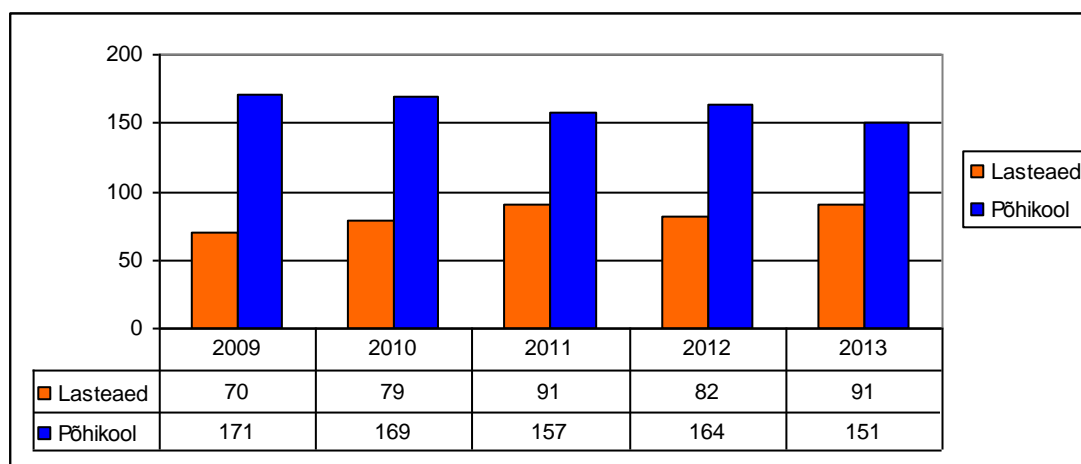
Välja on kujunenud mitmed populaarsust võitvad suurüritused, mis toovad piirkonda hulgaliselt külastajaid: Rõuge rattamaraton, jaanisimmanid, Rõuge Veepidu ja Paadiralli, Viitina Kuurits, Rõuge priitahtlike pritsimeeste käraja, erinevad kontserdid ning ridamisi väiksemaid üritusi.

3. LASTE JA NOORTE TURVALINE NING TERVISLIK ARENG

3.1 Alus- ja põhiharidus

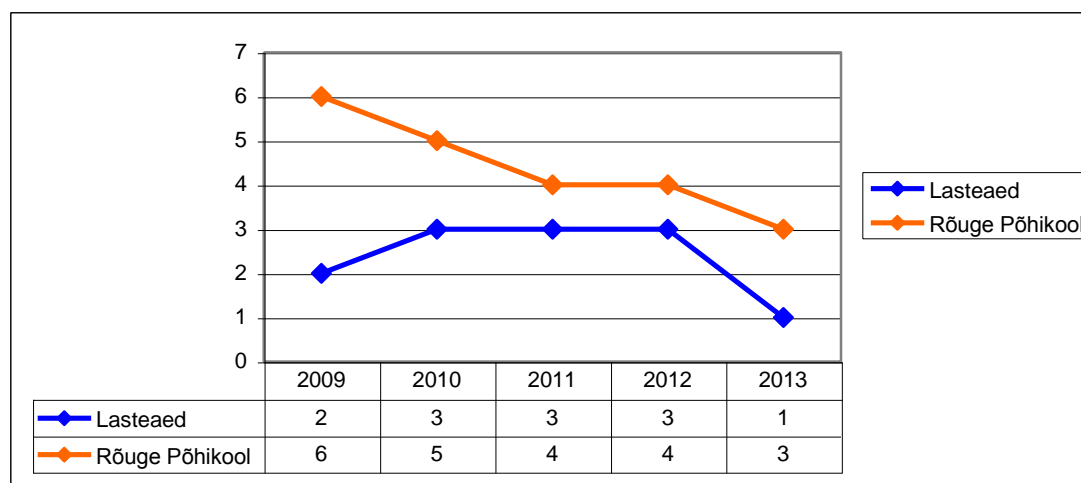
Rõuge vallas on olemas 92-kohaline lasteaed, mille rühmad asuvad Rõuge alevikus ja Viitina külas ning põhikool. Kui lasteaias on laste arv aastatel 2009-2013 tõusnud, siis põhikooli õpilaste arv on aastatega vähenenud.

Joonis 25. Õpilaste arv haridusasutustes

Allikas: Rõuge Vallavalitsus

Joonis 26. Mujalt tulnud õpilaste arv

Allikas: Rõuge Vallavalitsus

Mujalt tulnud õpilaste arv nii lasteaeda kui kooli on languses. Osaliselt näitab see ka seda, et inimesed on tulnud Rõuge valda elama ja registreerivad end Rõuge valla kodanikuks.

Suur osa lapsi käib nii lasteaeda kui kooli õpilasingibussiga. Peamiseks ohuks on siin liikluseeskirjade järgimine bussi oodates. 2013. aastal valminud maantee renoveerimise ja kergliiklustee rajamisega on muudetud ohutumaks ka kooli juures olev transpordi korraldus. Rõuge aleviku lapsed, kes läbivad kodu ja kooli vahelise maa jalgsi saavad kasutada kergliiklusteed. Siiani on lahendamata Rõuge lasteaia hoone juures asuv liiklemine ning on jätkuvalt ohtlik jalakäijana liikuda pargi vahelisel sõiduteel.

Lasteaia Rõuge rühma kõrval asub tiik. Sinna pääs on lastele piiratud lasteaeda ümbritseva aiaga. Olulist ohtu ei esine. Lasteaia Viitina rühm töötab Viitina vanas koolihoones, mis asub Viitina järve ääres. Mänguväljak, kus lapsed mängivad ei ole piiratud, neil on pääs järve äärde. Veekogu on ohtlik, vajalik on lasteaia mänguväljak piirata aiaga.

Tee Rõuge Lasteaeda on samuti ohtlik, sest läbi pargi kulgeva käänulise sõidutee ääres puudub jalgtee. Vajalik on ehitada parki jalgteed. 2013. aastal koostati Rõuge pargi rekonstrueerimise kava, mille elluviimisel laheneb ka jalgtee probleemi. 2011. a. renoveeritud ja laiendatud lasteaia juurde on rajatud parkla, mis tagab laste ohutu lasteaeda viimise/toomise. Kuna lasteaeda tuukse paljud lapsed sõiduautoga on vajalik rajada plats ja reguleerida autode parkimine lasteaia kõrval. Nii nagu see on korraldatud põhikooli ja noortekeskuse juures.

Rõuge rühma juurde on rajatud uus mänguväljak. Vajadus on täiendavate õuevahendite ning pargis oleva paviljoni järele. Rõuge pargi lähedus on oluline ressurss, kuhu välja ehitada mängu ja terviserajad lastele ja täiskasvanutele. Rõuge Lasteaias on olemas lastebassein, kus toimuvad laste ujumistunnid. Ujumisõpe on oluline, et tagada laste oskuslik toimetulek vees. Mänguväljak Viitina rühmas on ühele rühmale piisav. Rajatud on kiiged, liumägi, liivakast. Väljak vajab kindlasti piiret aia näol. Valminud on Viitina pargi rekonstrueerimise kava, mis hõlmab ka lasteaiarühma mänguväljakut, mis peaks siis saama laste vajadustele vastavaks ja ohutuks.

Rõuge Lasteaia peamaja on renoveeritud 2010. aastal. Rühmad on saanud juurde magamisruumid, suurenenud on saal ja valminud nõuetele vastav köök. Maja on varustatud laste eale ja kasvule vastava mööbliga. Viitina rühm töötab renoveeritud ruumides, kuhu on muretsetud laste eale ja kasvule vastav mööbel. Pidevalt toimub mängu- ja õppevahendite uuendamine ja täiendamine rahaliste vahendite piires.

Plaanis on muretseda uued arvutid tööks õpetajatele, tehnilised vahendid laste arenguks võimaluste loomisel.

Viitina rühm asub maja teisel korrusel, ahjud on korras ja kütavad ruumid soojaks. Maja aknad on vanad, lasevad läbi tuult ning vajavad kindlasti tulevikus välja vahetamist. Ohutuse seisukohalt on vajalik lapse kõrgune trepikäsipuu, et ohutult teiselt korruselt alla tulla.

Rõuge lasteaias töötavad 0,5 koormusega tervishoiutöötaja ja 0,4 koormusega logopeed.

Lastevanemate poolt osaliste kulude katmise määrad:

- 01. oktoober kuni 30. aprill sõimerühmas 14 eurot kuus ühe lapse kohta aiarühmas 15 eurot kuus ühe lapse kohta.
- 01. mai kuni 30. september sõimerühmas 11 eurot kuus ühe lapse kohta aiarühmas 12 eurot kuus ühe lapse kohta.
- Toidupäeva maksumus 1,15 eurot.

Võimalus on Rõuge valla sotsiaalkomisjonile esitada taotlus osalustasu osaliseks kompenseerimiseks (50% ulatuses) ja toidupäeva osaliseks kompenseerimiseks.

Alates 2010. aasta sügisest, kui valmis lasteaia uus maja, alustati ujumisõpetusega. Lasteaia lapsed osalevad projektipõhistel üritustel, mis on seotud lasteaia õppekavaga („Otsi Otti”, “Süda rõõmustab”, “Ohutu liiklemine - jalgrattapäevad”).

2014. aasta märtsi seisuga lasteaiakohtadele järjekord puudub.

2013/2014. õppeaastal on Rõuge Põhikoolis 9 klassikomplekti, kus õpib 151 õpilast. Koolis töötab on 32 töötajat. Õpetajaid on 21 ja teenindavat personali 11. Lisaks toetab õppetegevust rida ringijuhte lastevanemate ja kogukonnaliikmete hulgast.

Rõuge koolis tegutseb ligi 20 huvialaringi, mille tegevustest kõigil kooli õpilastel on võimalus osa võtta. Kindlasti leiab igaüks siit endale midagi meelepärast. Koolis töötab huvijuht. Sagedased üritused, ekskursioonid, teatrikülastused, projektireisid ning osavõtt erinevatest võistlustest-olümpiaadidest tagavad selle, et elu koolis on põnev ja mitmekesine.

2009. aasta sügisel avati õuesõppeklass.

3-ndale klassile on ujumine kohustuslik. Ujumis käiakse Võru vallas Väimela siseujulas. Koolil on täismõõtmega võimla, jõusaal ja aeroobikasaal. Kooli juures asub kunstmuruga jalgpalliväljak ning talihooyal hokiväljak.

Koolis on kehtestatud koolivorm ja koolivormi kandmise kord. Koolivormi vesti ostu kompenseerib Rõuge vallavalitsus 50% osas vesti hinnast. Neil peredel, kellel puudub koolivormi ostmiseks vajalik rahaline ressurss on võimalik taotleda toetust Rõuge vallavalitsuselt. 1. klassi astujad saavad esimese koolivormi vesti valla poolse kingitusena. 2013/2014. aasta alguses kingiti ka helkurmüts kõigile 1. klassi minevatele õpilastele, et tagada nende nähtavus kooliteel. Helkurmütsi kampaania viidi läbi koostöös teiste omavalitsuste ja erinevate institutsioonide koostöös (Maanteeamet, Lõuna prefektuuri ennetusteenistus, Tartu kõrgem kunstikool jne).

Kooli minevatele lastele on vallalt rahaline toetus 35 eurot, millele lisandub tasuta koolivormi vest (rahalisel vääringus 30 eurot).

Täiendavate toetuste saamiseks (õppevahendid, prillid jne) on võimalus esitada vastav taotlus valla sotsiaalkomisjonile.

Nii lasteaias kui koolis aitavad õpikeskkonna lapsesõbralikumaks loomisele kaasa hoolekogud, panustades heategevuslike ürituste korraldamisega, mille eesmärk on koguda toetusvahendeid vähemkindlustatud perede laste kaasamiseks ekskursioonidele ja teatrikülastustele, samuti aitab kooli hoolekogu välja ehitada laste mänguväljakut.

MTÜ Sänna Kultuurimõisa eestvedamisel on loomisel Leiutajate Külakool, eesmärgiga arendada loovat õpikeskkonda lastele. Lieutajate Külakooli tegutsemine toob Sännasse uue kooli, kus on lastel võimalus haridust omandada.

3.2 Laste tervis

Väga oluline on lastele arengut toetava keskkonna loomine kodus, koolieelses lasteasutuses ja koolis. Parima arengukeskkonna tagamisel on oluline võimaldada parimat võimalikku tervist. Rõuge Põhikoolis ja lasteaias toetatakse laste vaimset, füüsilist, kõlbelist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut. Oluline on luua lastele eakohane, turvaline, positiivselt mõjuv ja arendav õppekeskkond. Rõuge Põhikoolis on kasutusel koolivorm, mis väljendab kooli ühtsust ja identiteeti, väärtustab koolikultuuri ja tekitab ühtsustunnet laste seas. Õpetajad jälgivad laste arengut ja toimetulekut koolis, lasteaias ning vajaduse korral kohandavad õpet õpilase vajaduste kohaselt. Õpilase võimete ja annete arendamiseks tuleb koolis selgitada välja õpilase individuaalsed õpivajadused, valida sobivad õppemeetodid ning korraldada vajaduse korral diferentseeritud õpet. Lastele tagatakse eripedagoogi, psühholoogi teenus Võru

Õppenõustamiskeskuse spetsialistide poolt, vajadusel tehakse koostööd Tartu Ülikooli Kliinikumi psühhiaatritega. Sotsiaalpedagoogi teenust osutatakse koolis kohapeal. Sotsiaalpedagoog abistab õpilasi isiklike ja sotsiaalsete probleemide lahendamisel, teeb ennetavat tööd koolikiusamise valdkonnas ja abistab konfliktsituatsioonide väljaselgitamisel ja lahendamisel. Aegajalt esineb laste poolt teiste laste kiusamist, kuid igale kiusamisele reageeritakse, vesteldakse lapsega ja vajadusel kaasatakse lapsevanem. Põhiharidust omandavale õpilasele osutatakse koolitervishoiuteenust, mille hulka kuuluvad õe tegevused. Kooliõe peamised töövaldkonnad on tervise järelvalve, haiguste ennetamine (sh vaksineerimine), tervise ja heaolu edendamine ning vajadusel esmaabi osutamine. Samuti kontrollib kooliõde, kas koolikeskkond on turvaline, kas koolitoit vastab tervisliku toitumise soovitudele, korraldab terviseloenguid, jagab infomaterjale ja õpetab esmaabi. Ennetava terviskontrolli eesmärk on lapse terviseseiundi ja arengu hindamine – et juba varakult avastada võimalikke riske ja vajadusel suunata õpilane terviseprobleemi lahendamiseks tema perearsti või mõne muu spetsialisti juurde. Koolis ja lasteaias on olemas logopeed, kes toetab õpilase arengut, aidates kaasa kõne nende valdkondade arengule, mis on vajalikud õppekava omandamiseks. 3. klassi õpilastele on tagatud koolis tasuta ujumisõpetus 1 kord nädalas, transpordi korraldab kohalik omavalitsus. Lasteaias toimub ujumisõpetus kord nädalas igas rühmas.

3.3 Noorsootöö

Rõuge vallas hakati noortega aktiivsemalt tegelema 1997. aastast, kui loodi Noorsooühing Rõuge Noorteklubi. 1998. aastast tegutseb Rõuge Avatud Noortekeskus. 2003. aastast on vallas ametis noorsootõtaja ning 2004.aastast tegutsevad noortejuhtide eestvedamisel noortetoad Viitinas ja Nursis. Rõuge Noortekeskuse hoone on renoveeritud 2009. aastal, Nursi Noortetoa I etapp valmis 2014. aasta kevadel. Noortekeskus ja noortetoad on avatud igal tööpäeval ning keskmine külastatavus on 50 – 60 noort päevas kokku. Noortekeskuses ja noortetubades toimuvad temaatilised üritused, laagrid, kohtumised, huviringid. Keskendutakse sotsiaalse tõrjutuse vähendamisele ning noorte töötuse ennetamisele. Noorte tegevuse mitmekesistamiseks on kasutuses erinevaid mängu, spordivahendeid, pille, infotehnoloogilisi vahendeid.

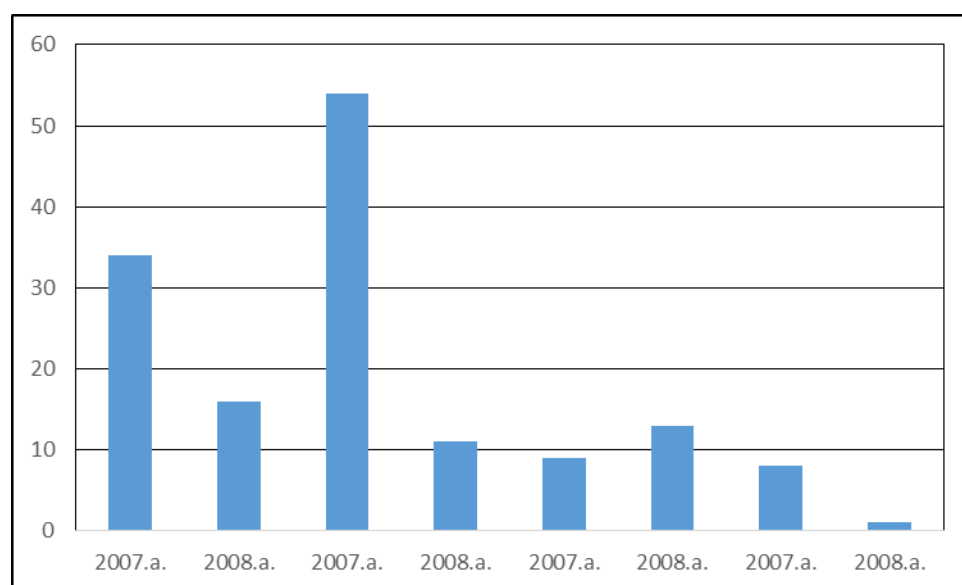
Noortele korraldatakse erinevaid kohtumisi, väljasõite, laagreid jne. Noored on loonud omaalgatuslikult erinevaid huviklubisid, sh kohaliku meediaklubi Rõuge TV. Rõuge noortekeskusest on võimalik laenutada jalgrattaid ja kiivreid, lumelaudu, mäesuuski, palle, lauatennist, sulgpalli, petangi, kanuusid, päästeveste, kummipaati. 2011.aasta sügisel on noortekeskuse juurde rajatud valgustatud väli skatepark, kus noortel on võimalus sõita rulade, trikirataste või rulluiskudega.

Rõuge valla noorsootöötajate eestvedamisel on korraldatud maakondlikku koostööd noorteühingute vahel. Rõuge noored võtavad osa maakonnas traditsioonilistest noortele suunatud üritustest Elläv Kiräkotus, Noorte Partnerlusseminar jne. Alates 2001. aastast on arendatud rahvusvahelisi suhteid.

2005.aastal loodi Rõuge Noorte Volikogu mille kaudu annab Rõuge vald valla elu korraldamisel noortele kaasärääkimise võimaluse.

3.4 Alaealiste süüteod

Joonis 27. Alaealiste väärteod Rõuge valla territooriumil

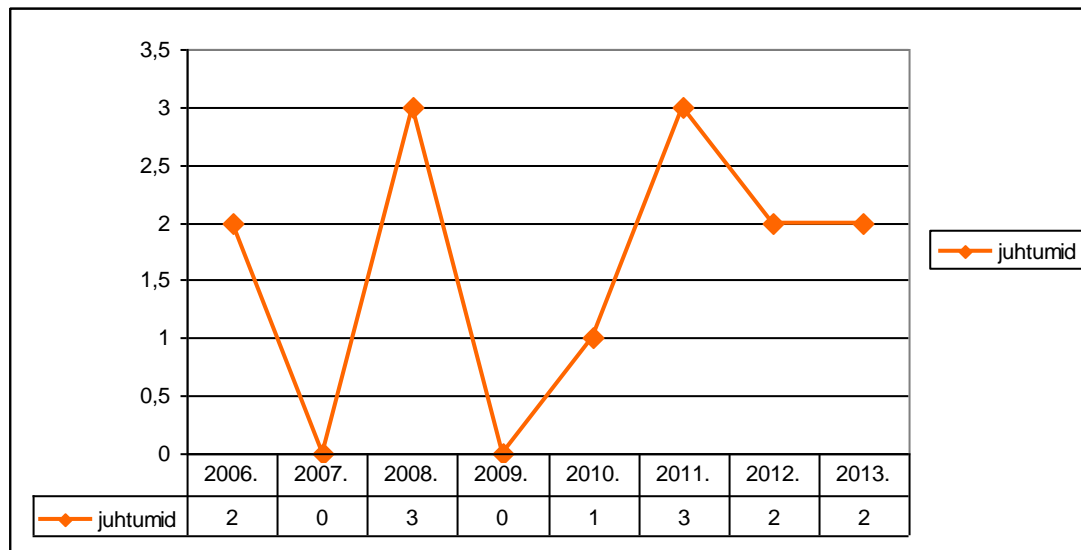

Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet

Joonis alaealiste väärteod valla territooriumil annab ülevaate sellel territooriumil toime pandud väärtegedest, mis kõik ei pruugi olla toime pandud Rõuge noorte poolt.

Rõuge valla noortele on loodud palju erinevaid võimalusi vaba aja veetmiseks ning valdav on oma kogukonnast hooliv hoiak. Võib oletada, et just sellest tulenevalt on noorte poolt sooritatud süütegude arv olnud suhteliselt väike ja ajavahemikul 2011-2013 on vaid kaks väärtegu 2011.aastal.

Joonis 28. Alaealiste komisjoni juhtumid Rõuge vallas

Allikas: Võru Maavalitsus, Rõuge Vallavalitsus

4. TERVISLIK ELU-, ÕPI- JA TÖÖKESKKOND

4.1 Huvitegevuse ja vaba aja veetmise kohad

Rõuge valla huviharidus on mitmekesine, hõlmates nii vallavalitsuse poolset huvitegevust rahvamajas, koolimajas ja noorsootööasutustes kui erinevate huviklubide omaalgatuslikku tegevust.

Lisaks regulaarselt toimivatele ringidele on veel läbi erinevate projektide toimuvad õpitoad, mida korraldavad MTÜ Sänna Kultuurimõis, MTÜ Revolutsioon jt. Vallas tegutseb mitmeid huviklubisid, mis ühendab kindla huvialaga inimesi: jalgpalliklubi, jalgrattaklubi Rõuge Racing Team, võrkpalliklubi, tehnikaklubi, golfiklubi, terviseklubi Siruta jne.

Vallavalitsuse poolt toetatakse vallast väljaspool toimuvates huviringides osalemist. Vallasisene huvitegevus on tasuta.

Rõuge valla isetegevusringid täiskasvanutele tegutsevad Rõuge rahvamajas, neis osaleb 2014.aastal 73 inimest. Kultuuritegevus toimub Rõuge rahvamajas, Viitina ja Nursi külakeskustes, Sänna Kultuurimõisas ning Rõuge Noortekeskuses. Rahvamajas tegutseb segakoor, rahvatantsurühmad, näitering. Noortekeskuses ja noortetubades meediaring, kokandusring, käsitööring. Kitarrimängu on võimalik õppida Jaanipeebu Kitarrikoolis. Sänna Kultuurimõisas on mitmeid käsitöökursusi ning erinevaid õpitubasid ja koolitusi. Suvisel hooajal leiavad kasutust eelkõige Ööbikuorg ja Viitina Järvesaare laululava. Kontserdipaigana kasutatakse Rõuge kirikut.

Rõuge rahvamajas ning Sänna Kultuurimõisas on olnud võimalus kino vaadata ja osa saada filmiõhtutest.

Vallas on viis raamatukogu: kaks Rõuge alevis ning üks Viitina, Nursi ja Sänna külas. Raamatukogudesse on loodud interneti püsiühendus.

Kasutatavamad supluskohad on Rõuge Suurjärve avalik rand, Kaussjärve rand, Viitina järve rand, Nursi jõekäär, Ahitsa järv ja Sänna Alaveski paisjärv.

4.2 Üldkasutatavad spordirajatised ja terviserajad

Rõuge Põhikool kuulub Võrumaa tervistedendavate koolide võrgustikku ja Rõuge Lasteaed tervistedendavate lasteaedade võrgustikku.

Rõuges on alates 2004. aasta sügisest väga head tingimused sportimiseks, kuna valmis Rõuge Põhikooli täismõõtmega võimla ja aasta lõpus valmisid juurdeehituses olevad suusavarustuse- ja treeneriruum, raskejõustiku- ja aeroobikasaal. Spordihoone on leidnud rakenduse nii oma valla rahva kui ka väljastpoolt valda käivate inimeste seas. Jäähokispordi arendamiseks ja jäähoone väljaehitamiseks on loodud SA Rõuge Jäähall. Külades on olemas palliplatsid.

Suvel on ujumiseks avatud Rõuge Suurjärve rand, kus on olemas valve. Talvel on soovijatel võimalus käia ujumas Väimela siseujulas. Ujumas käimist on koordineerinud ja toetanud Rõuge vallavalitsus, kasutades ka toetusfondide ressursse selleks.

Rõuge matkaradasid kasutavad aktiivselt kepikõndijad ja talvel eakamad inimesed suusatamiseks. Suusahooajal viib valla buss laupäeviti soovijad kaheks tunniks Haanjasse suusatama. Koolimaja lähedusse rajatakse ~2km suusarada ja Rõuge-Viitina vahele suusamatka rada. Kõiki tegevusi toetab vald rahaliselt oma eelarvest ja kaasab toetusrahasid.

2011. aastal valmis täismõõtmes poordedega jääväljak

2013. aastal valmis jääväljaku sisse kunstmuru jalgpalliplats.

Rõuge alevikus on golfimängu huviliste poolt rajatud hobiväljak.

Noortekeskuse juurde on rajatud skatepark.

Valla territooriumi läbib Võrumaa suurim talispordiüritus – Haanja maraton.

Lisandunud on valda uusi spordiüritusi – tõukerattamaraton, jooksumaraton.

4.3 Transport ja teedevõrk

Valla territooriumil on riigimaanteed 136 km, sellest tolmuvaba kattega 94 km ja kruusakattega 42 km. Kohalikke maanteed on 170 km. Toimub regulaarne valla teede korrashoid. Hea lumetõrje tagamiseks talvel korraldatakse hange ja sõlmitakse lepingud tööde teostajatega. Maakonnakeskusega on rahuldav bussiühendus. Võru koolides õppivatel lastel ja Võrus tööl käival elanikonnal on võimalus kasutada ühistransporditeenust, mida osutab AS SEBE. Vallasiseselt on organiseeritud õpilaste vedu valla transpordiga. Hommikul ja pärast koolitöö lõppu sõidab kolm erinevat õpilasbussiringi, mida võivad kasutada ka valla elanikud.

Eraldi muldel jalgattateed maantee ääres asuvad vaid Rõuge alevikus ca 4 km ulatuses.

4.4 Keskkonna mõjurid

4.4.1 Vesi

Joogivee põhjaveevarud on Rõuge vallas piisavad. Põhjavesi on looduslikult hästi kaitstud.

Rõuge aleviku, Viitina ja Nursi küla elanikud saavad oma joogivee ühisveevärgi kaudu puurkaevudest. Viitina ja Nursi külade ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni trassid on hiljuti läbinud rekonstrueerimise.

Rõuge alevikus on ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni trassid vanad ja vajavad rekonstrueerimist.

Mikrobioloogilised näitajad vastavad kõikides veevõrkides nõuetele. Probleemiks on lubatust suurem raua ja mangaani sisaldus. Fluoriidide sisaldus ei ületa normi. Rekonstrueerimistööde käigus on uuendatud ja täiustatud ka veepuhastusseadmeid Nursi, Viitina külas ja Rõuge alevikus.

Joogivesi Rõuge, Nursi ja Viitina ühisveevärgis vastab nõuetele.

Vee kvaliteedi üle peab kontrolli Terviseameti Lõuna talitus.

Rõuge alevikus, Viitina ja Nursi külates on olemas ühiskanalisatsioon. Heitvee ärajuhtimine toimub läbi puhastusseadmete, mis vajavad rekonstrueerimist. Rõuge ja Nursi biotiigid vajavad puhastamist.

Rõuge põhikool ühendati 2013. aastal Rõuge aleviku ühisveevärgi- ja kanalisatsiooniga.

Rõuge valla elanikud on aktiivselt kasutanud võimalust hajaasustuse veeprogrammi ja hajaasustuse programmi abil rajada oma majapidamisse salv- või puurkaev ning uuendada kanalisatsioonisüsteemid.

Rõuge vallas töötavad katlamajad Rõuges puiduhakkega ja Viitinas maasoojusega.

Sooja-, vee- ja kanalisatsioonivõrkude omanikuks on Rõuge vald.

4.4.2 Jäätmed

Valla territooriumil jäätmeid ei ladustata. Kogu vald on kaetud korraldatud olmejäätmete kogumise ja veoga. Korraldatud jäätmeveoga on liitunud üle 700 majapidamise. Valla jäätmed viiakse Torma prügilasse.

Rõuge alevikus asub katlamaja juures valla jäätmejaam, kuhu saavad ainult Rõuge valla elanikud tasuta ära anda ehitusjäätmed (kivid, keraamika, san.tehnika, penoplast, puit, klaas jne), suuregabriidilisi jäätmed (mööbel), elektri- ja elektroonikaseadmed (külmikud, televiisorid, pesumasinad, pliidid, arvutid, föönid, jne), plast- ja klaaspakend, paber (läikiv mittepõlev näit.kataloogid), vanad rehvid. Jäätmejaamas asub ka ohtlike jäätmete kogumiskonteiner, kuhu saab ära anda akud, patareid, ravimid, kemikaalid, mürgid, värvi ja laki jäätmed, saastunud pakend, luminofoorvalgustite torud, õlijäätmed. Jäätmejaam on ainult eraisikute jaoks. Vastu ei võeta segaolmejäätmeid.

Jäätmemajanduse põhisuunad on fikseeritud maakondlikus jäätmekavas ja jäätmehoolduseeskirjas.

Elukeskkonna parandamise ja turismi- ning puhkemajandusliku potentsiaali suurendamiseks on oluline valla heakorra parandamine. Selleks on rakendatud ühtseid heakorranõudeid ja tõhustatakse heakorrajärelevalvet. Heakorra parandamiseks on läbi viidud üldisi ühistsalguid. Valla puudub orgaaniliste jäätmete kompostimise väljak.

Omavalitsus on osalenud reostatud alade reostuse likvideerimisel (vanade väetisehoidlate likvideerimine, eterniidi- ja ohtlikejäätmete käitlemine).

4.4.3 Õhk

Paiksete õhusaasteallikatena on Keskkonnaregistris arvele võetud 4 objekti:

Tabel 2. Paiksed õhusaasteallikad

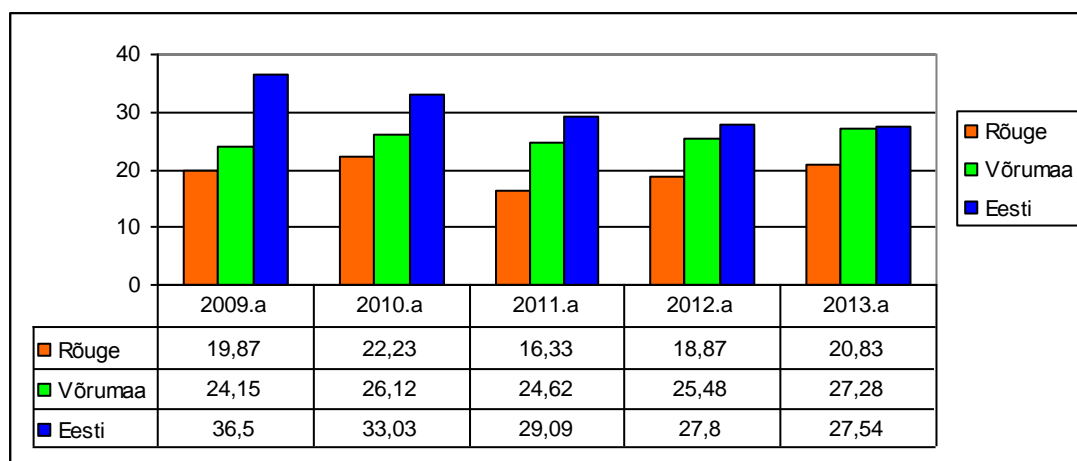
Objekt	Asukoht
1. Viitina küla kortermajade katlamaja	Võrumaa, Rõuge vald, Viitina küla
2. Rõuge kortermajade katlamaja	Võrumaa, Rõuge vald, Rõuge alevik
3. Kurjärve spordibaasi katlamaja	Võrumaa, Rõuge vald, Kurgjärve küla
4. Handimiku PT OÜ puitehitiste tootmishoone	Võrumaa, Rõuge vald, Handimiku küla

Rõuge valla allasutustes järgitakse tubakaseaduse täitmist.

4.5 Kuriteod

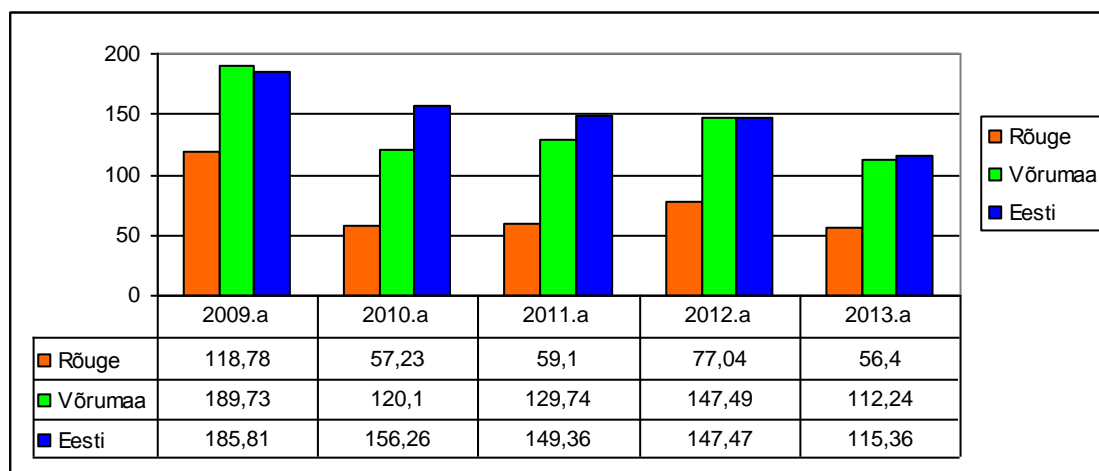
Kuritegude arv on viimaste aastatega pisut tõusnud sarnaselt Võrumaale. Tegemist on muutusega kogu piirkonnas. Eestis tervikuna on aga kuritegude arv olnud vähe muutuv, pisut isegi langev. Samas on Rõuge piirkonna kuritegude arv oluliselt madalam Võrumaa või Eesti kuritegude arvust.

Joonis 29. Kuritegude arv 1000 elaniku kohta

Allikas: Politsei ja piirivalveameti Lõuna prefektuur

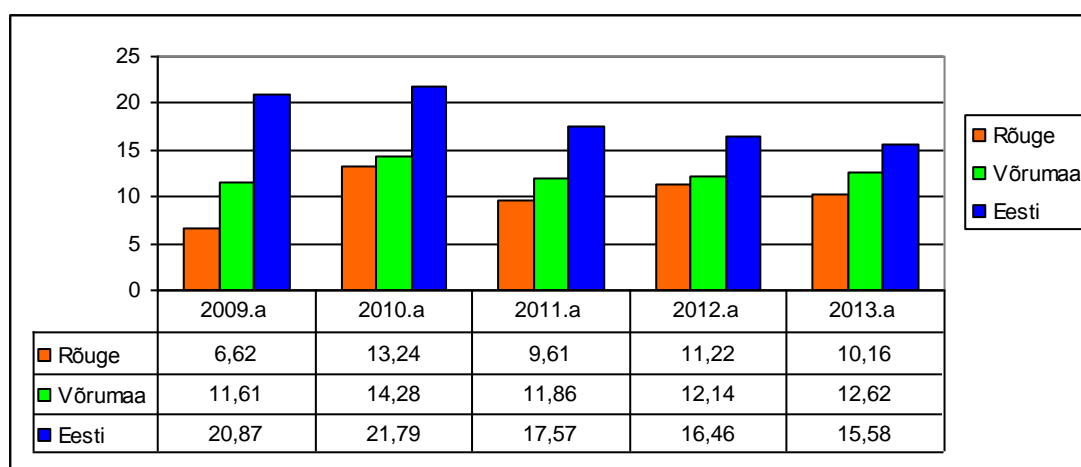
Joonis 30. Väärteod 1000 elaniku kohta

Allikas: Politsei ja piirivalveameti Lõuna prefektuur

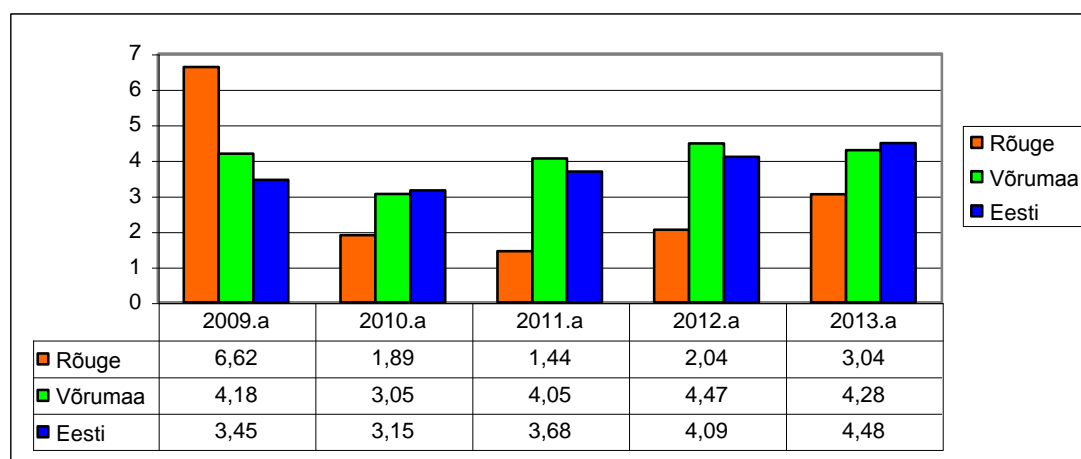
Väärtegude arv on Rõuge vallas oluliselt madalam Võrumaa ja Eesti keskmisega võrreldes. Samuti on väärtegude arv languses. Alljärgnevatest joonistest on näha, et nii varavastaste kui isikuvastaste kuritegude arv on Rõuge vallas madalam kui Võrumaal ja Eestis. Kui varavastased kuriteod on isegi väikeses languses, siis paraku peab välja tooma, et isikuvastased kuriteod on aga pisut kasvamas.

Joonis 31. Varavastased kuriteod 1000 elaniku kohta

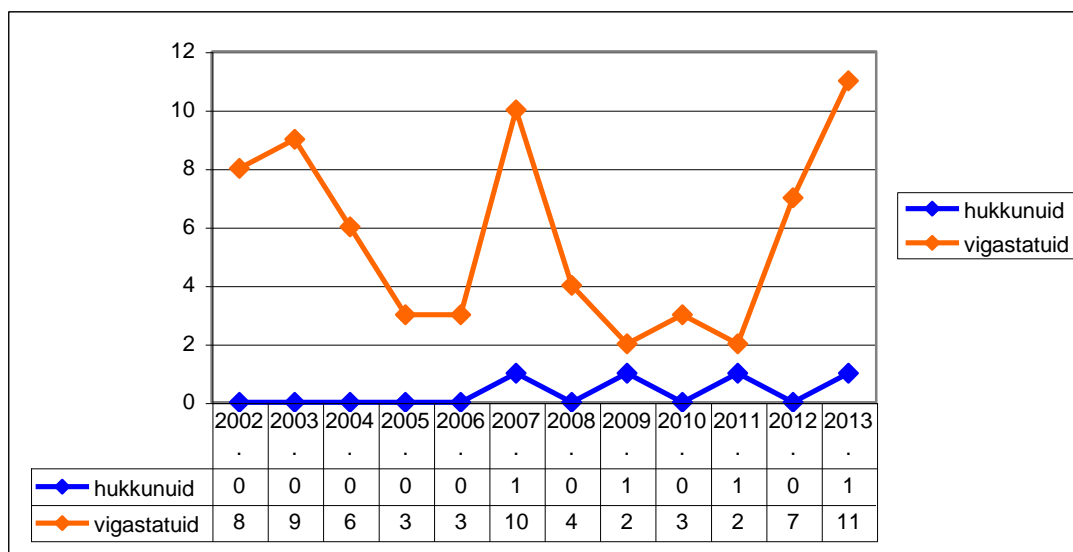
Allikas: Politsei ja piirivalveameti Lõuna prefektuur

Joonis 32. Isikuvastased kuriteod 1000 elaniku kohta

Allikas: Politsei ja piirivalveameti Lõuna prefektuur

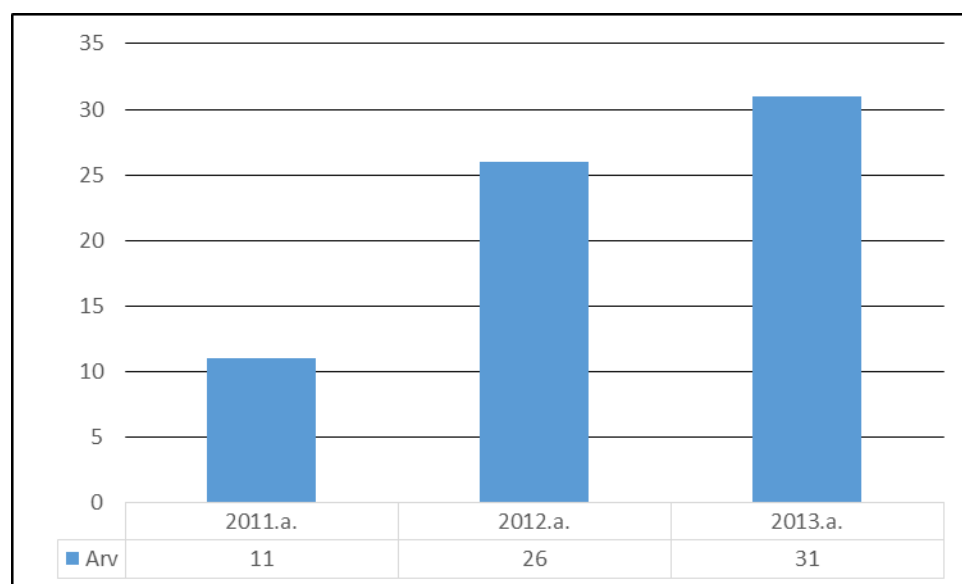
Joonis 33. Liiklusõnnetused Rõuge valla territooriumil

Allikas: Tervise Arengu Instituut

Üldiselt on hukkunuid liikluses vähe, üksikud korrad mõnel aastal. Vigastatuid on mõnevõrra rohkem, enim on olnud juhtumeid 2007. ja 2013.aastal.

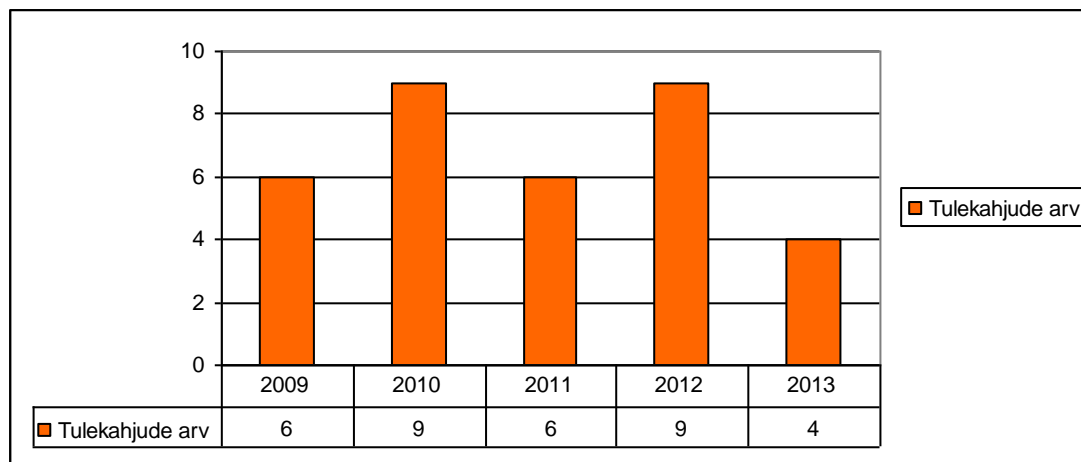
Joonis 34. Joobes juhtimine Rõuge valla territooriumil (KarS § 424, LiikS § 224)

Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet

4.6 Tulekahjud

Joonis 35. Tulekahjude arv

Allikas: Rõuge Vallavalitsus

2004.aastal oli tulekahjude arv aastas 20. 2008.aastal ostis ja paigaldas Rõuge vald kõigi eakate kodudesse tasuta suitsuandurid. MTÜ Priitahtlikud Pritsimehed teevad igaastaselt tugevat ennetustööd nii lasteasutustes kui kogukonnaliikmetele. Selle tegevuse töö on märgatav - 10 aasta jooksul on langenud tulekahjude arv viis korda. Samuti ei ole viimase viie aasta jooksul tulekahjus hukkunuid. Tuleb jätkata valitud ennetustegevuse tee, et hoida saavutatud olukord stabiilsena.

4.7 Alkoholi müüvad kauplused

Rõuge vallas teenindab elanikkonda 2014. aasta seisuga 5 kauplust. Rõuge alevis 2 ning Viitina, Nursi ja Pärlijõe külas 1 kauplus. Sänna kauplus lõpetas tegevuse 2011. aastal. Kõik kauplused müüvad alkoholi. Alkoholi müüvad kohapeal tarbimiseks veel mõned turismiettevõtted.

4.8 Kohaliku omavalitsuse alkoholipoliitika

Juba aastaid toimub Rõuge alevis juulikuu esimesel nädalavahetusel suurüritus „Rõuge Veepidu ja Paadiralli”, kus osaleb ka väga palju noori. Ürituse toimumise ajal on alkoholi müük Rõuge valla territooriumil keelatud.

Tulenevalt kultuuriruumist võib esineda ka koduse alkoholi valmistamist ja tarbimist. Piiriäärne asukoht on soodustanud ka soodsa hinnaga alkoholi sissevedu Venemaalt.

5. TERVISLIK ELUVIIS

5.1 Tervisealase teabe kättesaadavus

Rõuge vald levitab tervisealast informatsiooni valla infolehe kaudu, mis toimetatakse kõikidele valla elanikele tasuta koju ja on elektrooniliselt kätte saadav valla kodulehel.

Euroopa Sotsiaalfondi meetme 1.3.4 “Tervislike valikute ja eluviisede soodustamine” raames sai rahastuse valla projekt “Tervist edendav kogukond”, mille ühe osana loodi internetiportaal “Tervist edendav Rõuge vald” aadressiga sport.rauge.ee. Siit leiab infot valla sprdirajatiste, sprdiklubide tegevuste, vallas toimuvate tervisealaste ürituste jm taolise kohta. Projekti käigus loodi võrgustik erinevate kogukonna sportlike jaervislike tegevuste eestvedajate osalusel, et koorineerida piirkonna tegevusi. Viidu ellu erinevaid koolitusi, käivitus ujumis- ja suusabuss. Projekti käigus algatati tunnustuskampania “Parim muutuja”, et tunnustada inimesi, kes olid oma eluviisi muutnud tervislikumaks. Projekti tulemusena on alustanud tööd uued treeningrühmad, elanikkonna teadlikkus tervisliku eluviisi kasuteguritest on tõusnud. Projekti jooksul sain inimesed käia mõtmas ka oma tervisenäitajad, mille toel sai inimene ise hinnata oma tervislikku seisundit ja riskitegureid.

Tervisenõukogu jätkab koostööd perearstikeskusega. Pereõde kaasatakse südamenädala raames toimuvatele ja tervislikke eluviise tutvustavatele üritustele, kus osalejad saavad mõõta tasuta oma tervisenäitajaid (veresuhkur, vererõhk, KMI). Tervisealast teavet jagatakse erinevatel valla üritustel, valla kooli ja lasteaia kodulehel, lastevanemate koosolekutel, teabepäevadel.

Koostöös Võru maakonna tervisenõukoguga tehakse elanikkonnale kättesaadavaks erinevad infovoldikud, plakatid jm.

Rõuge vallas jätkatakse uute huvitavate võimaluste otsinguid tervise edenduseks.

5.2 Tervislikku eluviisi toetavad üritused paikkonnas

Välja on kujunenud mitmed populaarsust võitnud suurüritused, mis toovad piirkonda hulgaliselt külastajaid, valla elanikele vaheldust ja tervislikke eluviiside harrastamise võimalust.

2012. ja 2013. aasta sügisel toimusid Rahvaspordi Messid, kus elanikkonnale jagavad teavet valla ja Võru maakonna spordiklubide ja sportimisvõimaluste kohta.

2007. aastast toimuvad kepikõnniüritused valla erinevates paikades kevadel aprillis Südamenädala raames ja sügisel septembris südamepäeva tähistamiseks. Lisaks liikumisele saab mõõta vererõhku, määrata KMI ja nõu küsida tervishoiutöötajalt ja kepikõnnitreenerilt.

Aprill – mai 2008 aastal viidi läbi projekt „Mina ise saan mõjutada oma südame tervist”, mis haaras tegevusi ja loenguid (südamesõbralik võimlemis- ja aeroobikatreening; jõusaalitreening algajatele ja edasijõudnutele ja jagati nõuannet toitumisest; loeng teemal „suhtle oma kehaga iga päev” ja õpetati oskusi lihaspingete vähendamiseks; joogatreener õpetas erinevaid võimalusi joogaelementide kasutamiseks kehasõbralikus treeningus, lastele viidi läbi matkamäng).

MTÜ Sänna Kultuurimõisas toimuvad regulaarsed joogatunnid ning korraldatakse erinevatele huvigruppidele alternatiivseid võimalusi – vaimne tervis ja tasakaal, seksuaaltervise loengud ja seminarid jms. MTÜ Sänna Kultuurimõisa tegevus on keskendunud tervisliku eluviisi kujundamisele ning neil on suur roll kogukonna mõtteviisi tervislikumaks muutumisel.

2005. aasta juulis loodi Rõuge valla mägirattasõidu huviliste poolt seltsing Rõuge Racing Team (RRT), mille eesmärgiks on populariseerida mägirattasõitu kui spordiala ja vabaaja veetmise viisi. 2007. aastast on RRT kaasatud vabariikliku jalgrattavõistlussarja Estonian Cupi kuuluva Rõuge Rattamaratoni läbiviimisse. Suve jooksul on võimalik jalgrattaspordi huvilistel osaleda veel Rõuge mägirattasprindi võistlusel, Rõuge Night Ride mägijalgrataste öösõidul, mägijalgrataste mitmepäeva võistlusel Tour de Rõuge. Mis on kolmepäevane üritus Lisaks veab rattaklubi üritust Rõuge Pargisprint – lühidistantsi rattasõit ning korraldab järjepidevalt rattapäevi.

MTÜ Rõuge Spordiklubi tegeleb jäähoki ja jalgpalli ning muu sportliku tegevuse arendamisega tervisespordist võistlusspordini. Korraldatakse Rõuge karikamänge jalgpallis ja hokis. Koolimaja spordihoones toimuvad regulaarselt treeningud terviseklubi Siruta eestvedamisel viiel päeval nädalas. Peale treeninguid on sauna kasutamise võimalus.

Golfihuvilisi ühendab 2009. aastal loodud Rõuge Golfklubi, mis korraldab golfimängu õpetamist, treeninguid ja iga aastast golfisarja Rõuge Masters Tour ning valla meistrivõistlusi.

Talvel saab iga soovija kasutada Rõuge jääväljakut ja vajadusel laenutada uiske koolimajast. Rõugesse rajatakse suusarajad. Laupäeviti viib suusabuss Haanjasse suusatama. Tegutseb MTÜ Suusaklubi.

2012. aastal toimus esimene Pärlijõe tõukerattamaraton. 2013. aastal toimus esimene Rõuge jooksumaraton ning algust tehti suvevolle traditsioonidega.

2013. aastal alustas tegevust Ujumisbuss, mis sügisest kevadeni nädalas korra viib huvilisi Väimelasse ujuma.

Kalastussportlasi rõõmustab veebruarus toimuv kalapüügivõistlus Suurjärve jääl - Rõuge Purakas.

Kiidi talvepargis on tõmbenumbriteks mäesuusatamine, snowtubing, lumelauad ja uisuväli. Seal tegutsev Spordiühing Taevatäht korraldab ka erinevaid talispordivõistlusi. Rajatud on Kiidi Stash park (lumelaua atraktsioonide park).

Noorsooühing Rõuge Noorteklubi korraldab Rõuge veepeo raames ülipopulaarset kummipaadiralli võistlust juulikuus, kus lisaks kummipaadirallile on rida teisi sportlikke üritusi ja võistluseid.

Rõuge Avatud Noortekeskuse juures asub skatepark

Jätkatakse projektide kirjutamist, et kutsuda huvitavaid lektoreid elanikkonnale rääkima tervislikest eluviisidest. Loenguid on pidanud Kristjan Port targalt treenimisest, dr. Jüri Kaik meeste südametervisest, toitumisspetsialist Mai Maser, sõltuvushäiretest vabanemisest meditsiiniõde Veevi Hõrak jt.

Lisaks kooli juures tegutsevatele spordiringidele, toimivad vallas korvpalli- ja võrkpalli-, samuti ka jalgpalli- ning jäähokitreeningud. Tegutsevad MTÜ Rõuge Korvpalliklubi ja Rõuge võrkpallimeeskond. 2012. aasta sügisest toimuvad võrkpallitreeningud naistele.

5.3 Elanikkonna tervise käitumine

Rõuge valla elanike seas viidi 2010.aastal läbi küsitlus, et uurida elanike tervise käitumist ja hinnanguid oma tervisele. Välja jagati 290 küsitluslehte, millest täidetuna tagastati 82. Samal ajal oli võimalus vastata küsimustele ka internetis. Seda võimalust kasutas 59 inimest. Küsitlusega on võimalik täismahus tutvuda Rõuge vallamaja kantseleis.

Tuginedes küsitluse deitailsetele andmetele võib kokkuvõtlikult esile tuua järgmised uurimuse tulemused:

1. Töötus on üks riskifaktoritest, mis aitab kaasa alkoholi tarbimisele ning suitsetamisele. Naiste soov suitsetamisest loobuda on suurem kui meestel. Töötavad mehed hindavad oma eluviisi tervislikumaks kui töötud mehed.

Püüdes vähendada piirkonnas töötust, aitame kaasa ka elanikkonna tervise olukorra parandamisele. Oluline oleks leida võimalused tegevusteks, mis kaasavad ka töötuid inimesi ning läbi uue sotsiaalse võrgustiku aidata kujundada väärtusi, mis toetaksid alkoholi ja suitsetamise tarbimise vähendamist.

2. Huvi treeningutega alustada on nii meestel kui ka naistel olemas. Samamoodi on huvi koolituste vastu, mis võimaldaks treeningutega ise jätkata. Paraku on meeste hulgas rohkem neid, kes ei ole motiveeritud treeningutega tegelema. 30% töötavatest naistest ning 26% töötavatest meestest sooviks treeningutega alustada. Uute treenimisvõimalustena on soovitud naiste puhul ujumist, terviseradade ja suusaradade olemasolu, joogat, laste ujumisõpetust. Meestel eelistus puudub.

Vajalik oleks täiendav küsitlus selle kohta, millised on olnud takistavad faktorid treeningutega alustamisel. Meeste motivatsiooni suurendamiseks oleks vaja suunata tähelepanu meeste harrastustegevuste mitmekesistamisele, meesteklubide moodustamisele, mis toetaksid meeste ühistegevust, ühiste väärtuste kujunemist, eeskujude teket, nende järgimist jne. Küsitluses puuduvad andmed vastanute vanuse kohta, kuid võib oletada, et enam vajavad tähelepanu keskeas ning vanemad mehed.

3. Pooled meestest ja naistest, kes hindavad oma heaolu riskiteguriks suitsetamist, soovivad sellest loobuda. Meeste jaoks olid nii toitumine kui suitsetamine võrdselt olulised riskitegurid. Naised hindavad riskifaktoriteks esmalt vähest füüsilist aktiivsust ning seejärel toitumist. Suur osa mehi (40%), kes märkisid riskiteguriks vähese füüsilise aktiivsuse, ei ole väljendanud kavatsust treeningutega alustada.

Vajadus toetavateks tegevusteks suitsetamisest loobumisel on olemas. Sarnaselt eelmisele punktile võib välja tuua vajaduse meeste tähelepanu pööramiseks, et suurendada nende huvi sportliku tegevuse, kooskäimise vastu.

4. Töötus on oluline faktor, mis vähendab inimeste rahulolu eluga. Huvitav erinevus on see, et naised nimetavad tööd peamise stressiallikana ning mehed töötust. Kuna kõige enam on rahul oma eluga kodused naised, siis võib järeldada, et rahuloluks eluga vajavad naised vähem töökohustusi ning rohkem aega ja võimalusi tegeleda kodu ja perega.

Vajalik oleks tegeleda toetavate tegevustega, mis aitaksid vähendada töötust ning aidata kaasa elanike eneseteostusvõimalustele. Naiste töökoormus tekitab stressi ning vaatamata sellele, et kohalikul omavalitusel puudub võimalus riigi tööpoliitikat oluliselt kujundada, on võimalus toetada naiste võimalusi stressi maandamiseks läbi keskkonna parendamise, toetavate tegevuste ja tegevuskeskuste, võimalus on korraldada stressiga toimetuleku koolitusi.

5. 40% neist, kes nimetasid, et tunnevad end õnnetuna, ei jaga kellegagi oma muret. Muret jagavad naised meestest rohkem ning 19% meestest ei jaga oma muret kellegagi. Peamiselt ei jaga kellegagi muret töötud ja töövõimetuspensionärid. Kohalike elanike vajadus on, et kohapeal toimuksid füsioterapeudi ja psühholoogi vastuvõtt. 50% neist vastanutest, kes ei olnud rahul oma eluga või olid õnnetud, eelistasid vaimse tervise õe, hingehoidja või psühholoogi teenust kohapeale. 23% on huvitatud esmaabi teemalistest koolitusest.

6. See, et sul pole kellegagi oma muret jagada, võib vähendada rahulolu eluga. Mehed, töötud ning töövõimetuspensionärid on riskigrupp, kes küsitluse tulemusena jagavad oma muret teistega vähem. Vastanud on märkinud, et

vajavad kohapeal psühholoogi, hingehoidja, vaimse tervise õe vastuvõttu. Spetsialistidest eelistavad vastajad füsioterapeudi vastuvõttu kohapeal. Vajadus on luua nii füsioterapeudi kui ka psühholoogi või hingehoidja vastuvõtt Rõuge piirkonda. Toetav oleks tegevuste loomine, mis suurendaks meeste, töötute, töövõimetuspensionäride suhtlusvõrgustikku ning toetavate inimeste olemasolu neile.

7. Piirkonna turvalisust hinnatakse kõrgelt, keskmise hindega 4,0. Peamiseks riskifaktoriks heaolu, turvalisuse ja tervise osas on töötus, millele järgnevad nii hoonete tuleohtlikkus kui ka inimeste vähesed teadmised tuleohutusest. Muret tuntakse ka operatiivteenistuse keskuste asukoha pärast ning liikluseeskirjade nõuete täitmise pärast. Turvalise elukeskkonna peavad vastajate meelest tagama kodanikud ise, kohalik omavalitsus ning riiklikud struktuurid. Piirkonnas liikumise parandamiseks nähakse võimalusena õpilasliinide ümberkorraldamist või kasvu.

Töötus kui üks riskifaktor tuleb ka selles peatükis välja. Turvalisuse seisukohast on vaja vähendada hoonete tuleohtlikkust, suurendades inimeste teadlikkust tuleohutust. Täiendavad tegevused inimeste liikluseeskirjade täitmise toetamiseks on samuti vajalikud, et suurendada turvalisust piirkonnas.

6. TERVISETEENUSED

6.1 Tervishoiuteenused

Tervisepoliitika eesmärgiks on väärtustada inimese tervist, parandada elanikkonna terviseseisundit ja pakkuda kvaliteetset tervishoiuteenust.

Rõuge perearst osutab esimese astme arstiabi oma perearstipraksises, mis on moodustatud endise Rõuge Ambulatooriumi baasil 01.01.1998 a.

Alates 01.09.2006 osutab Rõuge elanikele tervishoiuteenust perearstikeskus OÜ Perearst Viivika Allas, kelle meeskonda kuulub 2 perearsti, 2 pereõde ja registraator.

OÜ Perearst Viivika Allas nimistu piirsuurus 2400.

Nimistu suurus 21.03.2014 seisuga 2204.

Vabade kohtade arv 196.

Kindlustatud 1955.

Kindlustamata 249.

OÜ Perearst Viivika Allas nimistus ravikindlustatuid isikuid 21.03.2014 seisuga 87,3%.

Abulatoorsete vastuvõttude arv 2013. aastal:

Perearsti amb. vastuvõttude arv 5807, neist lapsed 1038

Perearsti koduviitide arv 97, neist lapsed 19

Arsti telefonikonsultatsioone 682

Pereõde vastuvõtte 4631, neist lapsi 561

Pereõde koduviite 90, neist lapsed 19

Erialase teise etapi arstiabi saamiseks korraldab perearst haige suunamise erialaarstide konsultatsioonidele ja haiglaravile. Lisaks diagnostika ja ravitööle tegeleb perearst kooliõpilaste tervishoiuga.

Perearstikeskuses on efektiivne ja kaasaegne meditsiini aparatuur mida pidevalt täiendatakse. Toimub ravi- ja hooldusmeetodite arengu pidev jälgimine ja kaasajastamine. Kohapeal teostatakse esmaseid analüüse ja protseduure (EKG tegemise võimalus, kirurgilised pisioperatsioonid, sidumised, süstimised,

kõrvaloputused, veenivere andmise võimalus kohapeal ning analüüside viimine Quattromed HTI laborisse Tartusse. Perearstikeskus on avatud viiel päeval nädalas. Eriarstide vastuvõtt valla elanikele toimub Lõuna Eesti Haigla AS juures või Tartus.

Kiirabi teenuse kasutamine toimub vastavalt EV-s kehtestatud korrale.

Rõuge hambaarst töötab eraarstina kui füüsilisest isikust ettevõtja ning laste ja noorte osas omab lepingut Eesti haigekassaga.

Ravimeid müüb OÜ Rõuge Apteek, kes organiseerib oma töö lähtuvalt perearstikeskuse tööaegadest.

Nii perearst, hambaarst kui apteek paiknevad ühes hoones, mis soodustab nende omavahelist koostööd ja kergendab arstiabi kättesaadavust elanikkonnale.

Ravikindlustusega hõlmamata isikutele on arstiabi tagatud kinnitatud korra alusel. Rõuge vald on oluliseks pidanud ka mittetöötavatele kodanikele arstiabi eest tasumise perearsti poolt esitatud arvete alusel. Vältimatu abi maksab Eesti Haigekassa riiklikest summadest.

Rõuge perearstimeeskonnal on hea koostöö ja toimiv infovahetus valla sotsiaaltöötajatega, politsei, lastekaitse spetsialisti ja AS Lõuna Eesti Haigla vahel.

Valla elanike tervise huvides osutavad teenust massaažikabinet ja maniküüri-pediküürikabinet.

Alates 2010.-st aastast osutab valla elanikele koduõendusteenus Lõuna-Eesti Haigla koduõde.

Tabel 3. Elanike jaotumine perearsti nimistute järgi.

Nimistu/piirkond	Võru linn	Haanja vald	Rõuge vald	Sh Rõuge alevik
Võru linn	1315	69	53	8
Võru linn	892	33	25	3
Võru linn	1273	15	16	2
Võru linn	1391	20	54	7
Võru linn	1074	8	15	3
Võru linn	1529	32	35	5
Võru linn	1307	22	39	5
Võru linn	1320	12	39	10
Võru linn	1254	9	49	2
Võru linn	503	51	59	1
Rõuge vald	40	308	1550	363
Kokku	11898	579	1934	409

Allikas. Eesti Haigekassa.

Rõuge valla nimistusse kuulub enamasti inimesi Haanja ja Rõuge vallast, samuti mõned inimesed Võru linnast. Rõuge elanikud on peamiselt Rõuge valla nimistus ja erinevates Võru linna nimistutes.

Tabel 4. OÜ Perearst Viivika Allas nimistu statistika 2013. Haigestumine, vigastused, mürgitused, NAISED.

	0-14 aastased		15+ aastased						
	Kõik juhud	Neist esmasjuhud	Kõik juhud	Neist esmasjuhud	15-34	35-44	45-54	55-64	65+
KOKKU	361	321	3581	1036	212	128	238	158	300
Nakkus- ja parasiithaigused	53	50	98	68	20	6	8	7	27
Toitumis- ja ainevahetushaigused	1	0	228	19	0	3	4	6	6
Suhkrutõbi	1	0	50	0	0	0	0	0	0
Psüühika- ja käitumishäired	3	2	184	18	2	0	6	4	6
Närvisüsteemahaigused	0	0	155	29	4	1	11	6	7
Silmahaigused	12	11	58	12	1	3	0	2	6
Vereringeelundite haigused	1	0	814	35	3	4	10	4	14
Hüpertooniatõbi	0	0	414	5	0	0	2	2	1
Südame rütmihäired	0	0	97	7	1	0	1	1	4
Peaajuveresoonte haigused	0	0	16	1	0	0	0	0	1
Hingamis- ja südamehaigused	158	150	323	226	63	38	60	35	31
Seede- ja hingamis- ja südamehaigused	4	4	255	44	11	3	12	4	14
Nahahaigused	41	26	112	42	10	3	3	5	21
Lihaskonna- ja sidekoe haigused	8	5	656	159	18	24	46	30	41
Dorsopaatid	3	2	156	34	7	10	8	6	3
Kuse- ja suguelundite haigused	7	7	176	107	19	12	14	14	48
Vigastused, mürgitused	12	12	102	50	10	6	9	5	20
Kõrvahaigused	25	25	97	66	12	12	15	9	18

Tabel 5. OÜ Perearst Viivika Allas nimistu statistika 2013. Haigestumine, vigastused, mürgitused, MEHED.

	0-14 aastased		15+ aastased						
	Kõik juhud	Neist esmasjuhud	Kõik juhud	Neist esmasjuhud	15-34	35-44	45-54	55-64	65+
KOKKU	385	316	2103	576	155	71	143	96	111
Nakkus- ja parasiithaigused	46	41	53	29	9	2	4	8	6
Toitumis- ja ainevahetushaigused	3	2	120	8	2	0	4	1	1
Suhkrutõbi	0	0	58	2	0	0	1	0	0
Psüühika- ja käitumishäired	3	3	70	3	0	0	1	2	0
Närvisüsteemahaigused	2	0	90	17	2	1	6	6	2
Silmahaigused	5	5	44	7	1	0	0	0	6
Vereringeelundite haigused	0	0	498	26	2	4	8	6	6

Hüpertooniatõbi	0	0	259	7	0	2	1	4	0
Südame rütmihäired	0	0	57	10	2	1	3	1	3
Peaajuveresoonte haigused	0	0	10	0	0	0	0	0	0
Hingamiselundite haigused	173	155	216	134	61	15	27	20	11
Seedeelundite haigused	7	7	162	39	5	6	11	5	12
Nahahaigused	40	23	79	35	8	8	7	4	8
Lihaskonna- ja sidekoe haigused	9	4	392	87	19	13	27	16	12
Dorsopaatiad	2	0	115	17	6	3	5	1	2
Kuse-suguelundite haigused	2	2	74	16	2	0	1	1	0
Vigastused, mürgistused	24	17	107	51	14	8	15	8	6
Kõrvahaigused	34	31	56	36	9	1	10	5	11

6.2 Nõustamisteenus

Vallas osutatakse elanikele ainult sotsiaalalast nõustamist valla sotsiaalnõuniku poolt ja perearstikeskuses terviseprobleemide alast nõustamist pereõe poolt.

Erialaspetsialistide poolt teostatav nõustamine on Rõuge elanikele kättesaadav Võru ja Tartu linnas töötavate nõustamiskeskuste ja –kabinettide kaudu.

Psühholoogiline nõustamine on võimalik Lõuna-Eesti Haigla juures perearsti saatekirja alusel. Laste puhul kasutatakse ka Tartu Laste Tugikeskuse psühholoogide ja täiskasvanute puhul Tartu psühholoogide- perenõustajate teenuseid.

Eri vajadustega laste nõustamist on aastaid teostanud Võru Maavalitsuse juures asuv nõustamiskomisjon.

Võrumaa Õppenõustamiskeskus käivitus alates 2009.a, teenust pakuvad psühholoogid, eripedagoog, logopeed, sotsiaalpedagoog. Nõustamisteenust pakutakse maakonnalastega töötavatele spetsialistidele ja lapsevanematele.

Täiendavat logopeedilist abi on võimalik saada Lõuna-Eesti Haigla logopeedidelt.

2012.a pakub Lõuna-Eesti Haigla HIV nõustamist ja 2013.a pakub nõustamist noorte seksuaaltervise alastes küsimustes. Suitsetamisest loobumise nõustamise teenust pakub Lõuna-Eesti Haigla nii Kubijal kui Võru linnas. Statsionaarset ravi sõltuvusprobleemidega inimestele pakub Lõuna – Eesti Haigla psühhiaatriaosakond. Riiklikult rahastatud ravi on võimalik ainult joomasööstude ja alkoholsete psühhoosihoogude kupeerimiseks. Edasised ravivõimalused alkoholist loobumiseks on rahalised, mis piirab teenuse kättesaadavust ja heade tulemuste saavutamist.

Probleemiks on see, et nõustamisteenused antud valdkonnas on projektipõhised või

vabatahtlikul töö põhinevad.

Diabeedikabinet Lõuna-Eesti Haiglas pakub nõustamist suhkruhaigetele ja kaaluprobleemidega inimestele. Inkotuba Lõuna-Eesti Haiglas nõustab uriinipidamatusega patsiente. Koduse vähiravi kabinet nõustab pahaloomuliste kasvajatega patsiente ja nende omakseid.

Tartu Vangla Kriminaalhooldusosakonna Võru talitus teostab järelvalvet ennetähtaegselt vanglast vabastatute ja tingimisi karistatute üle ning pakub vastavat nõustamisteenust. Ohvriabi teenus pakub avalik-õiguslikku nõustamisteenust kuriteo ohvriks langenutele, emotsionaalset tuge ja informatsiooni erinevatest abi saamise/abistamise võimalustest.

Esmast võlanõustamisteenust osutavad ka kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajad. Alates 2013.a osutab võlanõustamisteenust taas Nõõrimaa Tugikodu. Teenust pakutakse ka multiprobleemsete inimeste aitamise projekti kaudu ja töötukassa kaudu.

Töötukassa Võru büroo pakub psühholoogilist nõustamist töötutele.

Võrumaa Naiste Varjupaik pakub kriisiabi, sotsiaalnõustamist ja psühholoogilist nõustamist ning juriidilist konsultatsiooni õiguskaitse, abielulahutuse, lastekaitse küsimustes.

Karjäärinõustamist pakub MTÜ Karjääripõld ja teenuse maht vastab vajadustele, lisaks pakub karjäärinõustamist töötutele Töötukassa.

Nõustamisteenustega seotud probleemid:

- Nõustamisteenuse kättesaadavus on ebaühtlane, valdavalt projektipõhine, eriti psühholoogiline nõustamine.
- Puudub järjepidev küllaldane rahastus.
- Puudu on seksuaalnõustamist ning reproduktiivtervist toetavad tegevused maakonnas tervikuna.
- Vähe kvalifitseeritud spetsialiste.
- Elanike vähesed rahalised vahendid kvalifitseeritud nõustamisteenuste kättesaamiseks väljaspool maakonda
- Elanike vähene teadlikkus nõustamisteenustest ja nende kasulikkusest.

7. Tervislikud valikud ja neid takistavad tegurid Rõuge vallas

2013.aastal valmis Rõuge vallas uurimus, Rõuge Vallavalitsuse projekti "Tervist edendav kogukond" raames, mida rahastas Euroopa Sotsiaalfond ning rakendusüksuseks oli Elukestva Õppe Arendamise SA Innove.

Uurimuse eesmärk on kirjeldada Rõuge valla tööalise elanikkonna spordi- ja liikumisharrastusega tegelemise olukorda, selgitades välja takistavad tegurid elanikkonna laiemaks kaasamiseks aktiivtegevustesse. Takistavate tegurite parem tundmine võimaldab rakendada uusi lahendusi pakkuvaid meetmeid. Uurimus otsib vastuseid küsimustele: Millised on Rõuge valla tööalise elanikkonna liikumis- ja sportimisharjumused? Millised on Rõuge valla tööalise elanikkonna vajadused liikumistegevuses ja sportimisel? Millised on takistavad tegurid Rõuge valla tööalisel elanikkonnal tervislike valikute tegemisel?

Uurimus viidi läbi ankeetküsitluste põhjal sügisperioodil 2012.aastal Rõuge valla tööaliste elanike seas vanuses 16-66 eluaastat. Uurimuses osales kokku 86 inimest.

Uurimusega on täismahus võimalik tutvuda Rõuge vallamaja kantseleis.

Uurimuse tulemused näitavad elanikkonna heal tasemel aktiivsust sportlikes tegevustes osalemisel, kuid suur osakaal on siiski omaette treenimisel ning aktiivsus osalemisel tervisepordiüritustel on väga madal. Spordivaldkonnad, millega vastajad tegelevad on väga mitmekesised, kuid esineb ka märgatavalt suurt vajadust ujumisvõimaluste, pallimänguplatside ja liikumisradade järele. Peamised takistused liikumisharrastustega tegelemisel on transpordivõimalused, lastehoiu võimaluste puudumine ning treeningrühmade tegevusaeg. Lahendustena nähakse ujula/veekeskuse rajamist ja spordikoordinaatori tööle rakendamist. Suitsetab väike osa vastanutest, kuid suitsetamisest loobumist takistab motivatsiooni ja huvi puudus. Sellest tulenevalt võib järeldada, et vajadus on veelgi intensiivsema ja sihituma teavitustegevuse järele.

Uurimuse annab hea ülevaate Rõuge valla tööalise elanikkonna huvidest ja vajadustest tervislike valikute tegemisel. Edaspidi oleks vajalik detailsem uuring

külade põhjal, et selgitada välja iga konkreetse küla vajadused ja leida lahendused teenuste ja võimaluste kättesaadavuse osas.

Uurimuses osalenud Rõuge valla elanike vastustest võib välja tuua, et töötava inimeste hinnang oma tervislikule seisundile on hea, madalalt hindavad oma tervislikku seisundit peamiselt töötud ja töövõimetud elanikud. Sellest võib järeldada, et tööl käivad inimesed on positiivsema hinnanguga oma tervisele ning võimalik, et ka tervemad.

Inimeste aktiivsus liikumisharrastustega tegelemisel on hea. Keskmiselt treenitakse 2 korda nädalas ning olenemata hooajast 2-3 tundi nädalas. Tuua nende %.

Neil, kes harrastavad kepikõndi või jalutamist, aktiivsus talvehooajal langeb, kuid neil aga kes harrastavad pigem suusatamist talvisel hooajal just aktiivsus tõuseb. Sellest võib järeldada, et talihooajaks on soovitatav leida alternatiivseid liikumistegevusi neile inimestele, kelle liikumisharrastuseks on kepikõnd või jalutamine. Suveperioodil võivad olla inimesed aga hõivatud ka paljude teiste puhkuse tegevustega ning regulaarselt ei tegeleta treeningutega. Treeningutega ei tegele üldse 12% vastanutest ja peamiseks takistavateks teguriteks on ajapuudus, lapsed või halb tervislik seisund. Ajapuudus võib tähendada inimeste suurt hõivatust tööga või sobivate treeningute asumist elukohast kaugel.

Suurt tähelepanu ning suunatud tegevust vajab inimeste kaasamine sportlikele ühisüritustele. Kuigi vastanute aktiivsus iganädalastes liikumistegevustes on hea, on inimeste osalemine aga ühistes spordiüritustes ja võistlustel väga madal. Tervisespordiüritustel osaleb vaid 3,5% vastanutest. Eeldades, et küsitlusele on vastanud aktiivsem elanikegrupp, võib järeldada, et kogukonnas on kaasalöömine ühisüritustes väga madal ning selle olukorra muutmise vajab järjepidevat tervislike eluviiside propageerimist kas läbi teadliku tegevuse MTÜ-des või kohaliku omavalitsuse tervisespordi koordinaatori tegevuse. Ühisüritustel osalemine suurendab sotsiaalset sidusust. Rahvastiku tervise arengukavas (2008) on välja toodud, et sidususel on otsene seos terviselega – mida suurem on sidusust, seda paremad on ka tervisenäitajad. Sidususe kõrge tase toetab ka sotsiaalset turvalisust, mis on omakorda oluline tervisemõjur.

Üle poole ehk 51% vastanutest märgib, et tegeleb treeningutega omaette. Tegelemine treeningutega on positiivne, kuid omaette tegutsemine ei suurenda sotsiaalset sidusust. Vajadus on korraldada üritusi, võistlusi, kus kogukonnas omaette treenivad inimesed saavad tulla osalema ja teiste sarnaste huvidega inimestega kohtuma ja kogemusi vahetama. Eelnevale toetudes võib rõhutada, et järjepidev töö kogukonna sidususe suurendamisel läbi tervisespordiürituste, grupitreeningute ja spordiklubide arendamisel, parandab ka kogukonna elanike tervisenäitajaid ja seeläbi ja võimekust tööelus.

Spordivarustus on inimestel mitmekesine, peamiselt omatakse ratast, suuski, käimiskeppe, palle. Spordivarustuse puudumist sportlike tegevustega tegelemisel ei ole keegi takistavaks teguriks märkinud, kuid samas on märgitud finantsressursse, mis võivad lisaks transpordikulule tähendada ka varustusele vajalikke kulutusi. Soovitav on olla tähelepanelik elanike vajaduste osas ning võimalusel toetada spordiklubisid varustuse soetamisel avalikuks kasutuseks ja teavitada varustuse kasutamise võimalustest, et vähendada inimeste eemalejäämist sportlikest tegevustest varustuse puudumise tõttu.

Inimeste huvi erinevate spordialade vastu on mitmekesine. See näitab, et erinevatest sportimisviisidest ollakse teadlikud. Mitmed tegevused loetelust on ka Rõuge vallas käesoleval hetkel kättesaadavad, kuid vastanutel endal esineb takistusi nendega tegelemisel. Uute ja täiendavate rajatistena vajatakse ujulat/veekeskust, liikumisradasid (valgustatud) ning pallimängu väljakuid. Olemasolevate treeningrühmadega liitumist takistavad aga ajapuudus, väsimus, sobiva grupi puudus, halb tervislik seisund, lisaks ka probleemid transpordiga ja lastehoiuga. Soovituslik on vaadata üle treeningute toimumise ajad ja võimalusel viia need hilisemale ajale, parem teavitustöö kogukonnas suurendab elanike teadlikkust oma kodukohas toimuvatest treeningutest. Võimalusel tuleks leida lahendusi transpordi ja lastehoiu korralduseks, et tagada huviliste osalemine tegevustes. Täpsema vajaduse saab välja selgitada juba iga küla elanikkonnas detailsema küsitluse läbi. Selleks oleks vaja ka vastutavat isikut kohaliku omavalitsuse tasandil, kelle ülesandeks on pidev vajaduste seire ning tegevuste korraldamine vastavalt vajaduste muutustele.

Vastanute hulgas ei ole palju suitsetajaid, 11% vastanutest, peamiselt töötud või töövõimetud. Suitsetamisest mitteloobumise peamiseks põhjuseks on huvi ja

motivatsiooni puudus. Sellest võib järeldada, et soovituslik on suurendada inimeste teadlikkust suitsetamise kahjulikkusest ning arendada toetavaid tegevusi, mis suurendaksid nende huvi ja motiveeritust suitsetamisest loobumiseks. Jätkama peab aga vähemalt samas mahus tegevusega tervislike eluviiside propageerimisel, et hoida tööealise elanikkonna mittesuitsetajate osakaalu samal tasemel ja seda veelgi vähendada. Töötavate vastanute hulgas oli suitsetajaid 6,6%. Positiivne on, et suitsetajate hulgas on vähe noori, millest võib järeldada, et noored, kes tegelevad ka spordiga püüavad suitsetamise harjumust mitte omaks võtta või sellest loobuda.

Kokkuvõtteks võib öelda, et inimeste aktiivsus ja huvi sportliku tegevusega tegelemiseks on olemas ja positiivne, kuid vajalik on mitmekesistada olemasolevaid võimalusi. Ujumine, liikumisrajad ja pallimängud on suurim vajadus kohalike elanikel. Vajalik on ka sihipärasem teavitustöö ja koordineerimine, mis toetaks elanike teadlikkust nende võimalustest, regulaarset vajaduste seiret ning seire tulemustele toetudes ka pidevat kogukondlikku toetust ja lahendusi takistavate tegurite vähendamisel.

Uuring on täies mahus kätte saadav Rõuge vallamajas.

8. TEGEVUSSUUNAD

8.1 Sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamine

Sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamiseks tervises tuleb aktiveerida terviseedenduslikku tööd külades. Tervisenõukogul ja spordiseltsidel tuleb aktiivsemalt osaleda terviseedenduslike projektide koostamisel. Arendada piirkondlikku ja piirkonnaülest (koostöös naaberomavalitsustega) sotsiaalhoolekande ja terviseedenduste koostööd lähtuvalt sotsiaalselt tundlike gruppide vajadustest. Arendada töötutele suunatud aktiveerivaid programme. Oluline on lisaks aktiivtegevustele ka perearstikeskuse tegevuse mitmekesistumine ning teenuste kättesaadavuse tagamine kodukoha läheduses, et vähendada terviseriski faktoreid, mis tulenevad sellest, et elanikkond elab hajustalt, majanduslik võimekus on nõrk ning transpordikulud teenuste pakkujateni jõudmisel suured. Teenuste pakkumisel ja

korraldamisel tuleb teha koostööd naaberpiirkondadega. Küsitluste tulemusena on selgunud takistava tegurina elanikel tervislike valikut tegemisel nii ajapuudus kui võimaluste kaugus kodukohast. Seetõttu tuleb sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamiseks kavandada erinevate teenuste toomist läbi perearstikeskuse, sotsiaalkeskuse, spordivaldkonna ja kultuuritegevuste elanikkonnale lähemale.

8.2 Elanikkonna sotsiaalse sidususe suurendamine

Elanikkonna sotsiaalse sidususe suurendamiseks kaasata valla elanikkonda veel enam sotsiaalselt oluliste probleemide lahendamisel. Toetada kolmanda sektori ja vabatahtlike algatusi ja tegevusi. Toetada valla isetegevuslaste jätkuvat osalemist rahvakultuuris, sportlaste osalemist spordivõistlustel, toetada kollektiive erinevateks tegevusteks ja ürituste korraldamiseks.

Vajalik on rekonstrueerida rahvamaja ning teised kooskäimiskohad nt Nursi külakeskus, Viitina külakeskus, Sänna Kultuurimõis, pargialad ja välja ehitada uus sotsiaalkeskus, mille ruumide baasil suurendada elanikkonna vajaduste katmist. Toetada külavanemaid külade ühistegevuste korraldamisel ning koordineerida ühistransporti, et külaelanikel oleks võimalus osaleda Rõuge kui piirkonna keskses pakutavates tegevustes, tagades ühtlasi ligipääsu ka terviseteenustele. Küsitluste tulemusena on selgunud elanikkonna harjumus tegutseda üksi, mis aga vähendab sotsiaalset sidusust, mis on aga abiks mitmete riskifaktorite vähendamisel. Seetõttu tuleb jätkata rahvaspordiürituste toetamist ning asuda välja töötama struktuuri, mille kaudu toetada elanike osavõttu rahvaspordiüritustest ja suurendada koostegutsemise võimalusi. Eelistatud on erinevate nende tegevusvõimaluste arendamine, mille käigus saavad inimesed omavahel suhelda (meeskonnamängud, grupitreeningud).

8.3 Laste ja noorte kehalise ja vaimse tervise ning sotsiaalse arengu edendamine

Laste ja noorte kehalise ja vaimse tervise ning sotsiaalse arengu edendamisel tõsta lastevanemate ning lastega töötavate inimeste teadlikkust nende nõustamisega erinevate spetsialistide poolt. Jätkata tervist toetava sise- ja väliskeskonna kujundamist valla haridus- ja noortasutustes, spordirajatiste väljaehitamist. Jätkata

efektiivselt juba toimivat ennetustegevust, et minimaliseerida koolikohustuse täitmisest kõrvalehoidmist ja seaduserikkumist alaealiste poolt. Vajadus on suurendada piirkondlikku ja piirkonnaülest võrgustikutööd. Vajalik oleks luua lastele ja noortele liikumisasktiivust toetavaid tegevusi (nii poistele kui tüdrukutele) ja huviringe, propageerida tervislikku toitumist, viia ellu seda soodustavaid kampaaniaid ja teavitussüritusi. Lasteasutustes tuleb nii laste kui personali hulgas laiendada teadmisi vigastuste ennetamisest, vaimse tervise ohtudest. Jätkata tuleb laste siiani hästi toimunud koostööd hambaarstiga laste hammaste tervishoiu tagamiseks.

8.4 Elu-, õpi- ja töökeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine

Elu-, õpi- ja töökeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamiseks organiseerida elanikkonna teadlikkuse parandamiseks ja tervisekäitumise muutmiseks tervise edenduslikke tegevusi nii Rõuge alevis kui külades. Valla elanike kehalise aktiivsuse suurendamiseks ja riskikäitumise vähendamiseks parandada valla elanike sportimisvõimalusi (kergliiklus- ja jalgrattarajad, enam erinevaid rühmatreenimisvõimalusi jne). Erinevate koolituste ja ürituste kaudu tõsta elanikkonna teadmisi kehalise aktiivsuse, tervisliku toitumise ja riskivaba käitumise kasulikkusest. Aidata kaasa supluskohtade parema heakorra ja turvalisuse tagamisel. Parandada elanike võimalusi nõustamisteenuste kättesaamisel. Elanikke tuleb teavitada senisest enam riskiteguritest nende kodu ja vabaajapaikades, et ennetada vigastuste teket. Tuleb propageerida teemapäevade kaudu nii vaimse tervise tähtsust, tervislikku toitumist, hügieeni olulisust.

9. TEGEVUSKAVA

TERVISEPROFIILIST TULENEV TEGEVUSKAVA

Periood 2014 – 2017

Tegevus	Eesmärk	Aeg	Teostaja	Rahastamise allikad
Koolitus külavanematele ja aktivistidele tervisedendusest	Sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamine	2014-2017	Kolmas sektor, KOV	MTÜ-d, KOV, projektifondid
Suvisistel kultuuriüritustel riskirühmadesse kuuluvatele inimestele rakenduste võimaldamine	Sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamine	2014-2017	Kolmas sektor	Projektifondid, KOV, MTÜ
Töötutele suunatud koolitused, infopäevad	Sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamine	2014-2017	KOV, Kolmas sektor	KOV, MTÜ-d, projektifondid
Rõuge valla tantsu- ja laulupeo läbiviimine	Elanikkonna sotsiaalse sidususe suurendamine	2014-2017	Kolmas sektor, KOV	KOV, projektifondid
Sänna mõisahoone renoveerimise toetamine	Elanikkonna sotsiaalse sidususe suurendamine	2014-2017	KOV	KOV, projektifondid
Sänna kultuurimõisa tegevuse toetamine	Elanikkonna sotsiaalse sidususe suurendamine	2014-2017	Kolmas sektor, KOV	Projektifondid, KOV
Rõuge pargi rekonstrueerimisprojekti elluviimine (valgustatud terviserajad, välitrenažöörialad)	Laste ja noorte kehalise ja vaimse tervise ning sotsiaalse arengu edendamine	2015-2017	KOV, kolmas sektor	KOV, projektifondid, KIK
Viitina pargi rekonstrueerimisprojekti elluviimine (valgustatud terviserajad, välitrenažöörialad, tenniseplats, volleväljak, turvaline lastemänguväljak, supluskoht)	Tervislike liikumisvõimaluste loomine ja arendamine. Laste ja noorte kehalise ja vaimse tervise ning sotsiaalse arengu edendamine	2015-2017	KOV, kolmas sektor	KOV, projektifondid, KIK
Laste koolivaheaegadel spordilaagrite ja ürituste korraldamine	Laste ja noorte kehalise ja vaimse tervise ning sotsiaalse arengu edendamine	2014-2017	Kolmas sektor, KOV	Projektifondid, KOV
Rõuge noortekeskuse noorsootöö toetamine projektide ja ürituste teostamisel, sh tervise valdkonnas.	Laste ja noorte kehalise ja vaimse tervise ning sotsiaalse arengu edendamine	2014-2017	KOV, seltsid	Projektifondid, KOV
Valla spordiürituste soodsamad osalustasud vallakodanikele	Tervislike liikmusviiside propageerimine	2014-2017	KOV, kolmas sektor	Kolmas sektor, KOV

Valla spordipäevade korraldamine	Tervislike liikmusviiside propageerimine. Elu-, õpi- ja töökeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine.	2014 - 2017	Kolmas sektor, KOV	Projektifondid, MTÜ-d, KOV
Matkaradade võrgustiku väljaarendamine, olemasolevate hooldus ning uute matkaradade rajamiseks kokkulepete sõlmimine (omavahel sidumine, ratta, hobu, jalg, mootorsaani jne)	Tervislike liikmusviiside propageerimine. Elu-, õpi- ja töökeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine	2014-2017	KOV, RMK, ettevõtjad, kolmas sektor	Projektifondid, RMK, kolmas sektor, ettevõtjad, KOV
Traumaennetustöö arendamine Vigastuste vältimine	Elu-, õpi- ja töökeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine	2014-2017	KOV, ettevõtjad, kolmas sektor	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad
Piirkonna turvalisuse arendamine (tuleohutus, veeohutus, kuritegevus, koduohutus, spordiohutus, vägivalla ennetamine)	Elu-, õpi- ja töökeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine	2014-2017	KOV, kolmas sektor	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad
Mängu- ja spordiväljakute rajamine kooli juurde ja suurematesse keskustesse	Laste ja noorte kehalise ja vaimse tervise ning sotsiaalse arengu edendamisel	2014-2017	KOV, kolmas sektor, ettevõtted	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad
Rõuge Põhikooli juurde täismõõtmetes staadioni rajamine	Laste ja noorte kehalise ja vaimse tervise ning sotsiaalse arengu edendamisel	2014-2017	KOV	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad
Jääväljaku edasiarendamine	Laste ja noorte kehalise ja vaimse tervise ning sotsiaalse arengu edendamisel	2014-2017	KOV, kolmas sektor	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad
Tervise edenduse koordinaatori töölerakendamine	Elu- õpi- ja töökeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine	2014-2017	KOV	Projektifondid, KOV
Valla uue sotsiaalkeskuse rajamine, kuhu on planeeritud ruumid hooldekodule, perearstikeskusele, hambaarstile, apteegile ja muudele teenustele (näit. juuksur, maniküür, massöör jne.)	Sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamiseks tervises	2014-2017	KOV	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad
Koostöö erinevate institutsioonidega	Sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamiseks tervises	2014-2017	KOV	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad
Ujumiskohtade korrastamine, sh turvalisuse tagamine	Elu- õpi- ja töökeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine	2014-2017	KOV, ettevõtted	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad
Erivajadustega inimestele avalike teenuste kättesaadavuse tagamine	Sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamiseks tervises	2014-2017	KOV	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad

Ujumisbussi ja suusabussi tegevuse jätkamine	Sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamiseks tervises	2014-2017	KOV	Projektifondid, KOV, kolmas sektor
Treeninggrupide jätkamine ja loomine täiskasvanutele ning noortele	Elanikkonna sotsiaalse sidususe suurendamiseks	2014-2017	KOV, kolmas sektor	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad
Temaatiliste tervisepäevade, ürituste, kampaaniate läbiviimine	Elu- õpi- ja töökeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine	2014-2017	KOV, kolmas sektor	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad
Rahvaspordi- ja huvihariduse messi korraldamine	Elanikkonna sotsiaalse sidususe suurendamiseks	2014-2017	KOV, kolmas sektor	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad
Olemasolevate rahvaspordiürituste korraldamine ja uute ellukutsumine – rattamaraton, jooksumaraton, triatlon, tõukerattamaraton, golfituur, suvevolle jne	Elanikkonna sotsiaalse sidususe suurendamiseks	2014-2017	Kolmas sektor, KOV	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad
Suurjärve ranna väljaarendamine (volleplats, sild, erinevad ujumisalad, paadisild) koos rannahoonega	Elu- õpi- ja töökeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine	2014-2017	KOV, ettevõtted	Projektifondid, KOV, kolmas sektor, ettevõtjad

LISAD

Lisa 1. Terviseprofili koostajate hinnang omavalitsuse indikaatoritele